

Uchwała nr XXXIV/256/05

Rady Miejskiej w Głuchołazach

z dnia 29 czerwca 2005r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Turystyki w Gminie Głuchołazy.

Na podstawie art. 18 ust.2 pkt.6 ustawy z dnia 8 marca 1990r.o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153. poz. 1271, Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717, Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. nr 102, poz. 1055, nr 116, poz. 1203) Rada Miejska w Głuchołazach uchwała co następuje:

§ 1

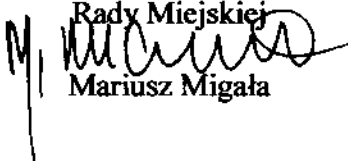
Przyjmuje się Strategię Rozwoju Turystyki w Gminie Głuchołazy, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Głuchołaz.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia

Przewodniczący
Rady Miejskiej

Mariusz Migala

**Załącznik
do Uchwały Nr XXXIV/256/05
Rady Miejskiej w Głuchołazach
z dnia 29 czerwca 2005 r.**

**Zarząd Oddziału Polskiego Towarzystwa
Turystyczno-Krajoznawczego w Głuchołazach**

**STRATEGIA ROZWOJU
TURYSTYKI
W GMINIE GŁUCHOŁAZY**

Opracowanie wykonane w ramach projektu „Tradycje i perspektywy rozwoju na pograniczu polsko-czeskim w rejonie Głuchołaz i Złatych Hor” dofinansowanego przez program Phare CBC JSPF 2001. Wyrażone w nim poglądy są poglądami Gminy Głuchołazy i w żadnym przypadku nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej.

**DOFINANSOWANE
PRZEZ UNIĘ EUROPEJSKĄ**

Głuchołazy, sierpień 2004

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	2
I. Rys historyczny rozwoju turystyki na pograniczu polsko-czeskim w rejonie Głucholaz i Złatych Hor	3
II. Stan gospodarki turystycznej w gminie Głucholazy	
1. Położenie geograficzne i dostępność komunikacyjna gminy	10
2. Walory i atrakcje turystyczne	12
2.1. Walory turystyczne środowiska przyrodniczego.....	12
2.2. Walory krajoznawcze środowiska historyczno-kulturowego	18
2.3. Inne atrakcje turystyczne	22
3. Uwarunkowania ekologiczne	23
3.1. Obszary chronione i wymagające ochrony	23
3.2. Zagrożenia walorów turystycznych	26
3.3. Chłonność turystyczna	30
4. Zagospodarowanie turystyczne	31
4.1 Baza noclegowa.....	31
4.2 Baza gastronomiczna i usługi.....	33
4.3 Obiekty i urządzenia turystyczno-rekreacyjne.....	33
4.4 Szlaki i trasy turystyczne.....	34
5. Ruch turystyczny	38
6. Ocena spełniania funkcji uzdrowiskowych na obszarze gminy Głucholazy.....	40
7. Promocja turystyczna.....	41
8. Instytucje związane z turystyką.....	42
III. Ogólna charakterystyka potencjału turystycznego Złatych Hor	45
IV. Współpraca przygraniczna	48
V. Wnioski do programu rozwoju turystyki w gminie Głucholazy. Analiza SWOT	51
VI. Wizja gminy Głucholazy oraz cele strategiczne i działania operacyjne	54
1. Wizja gminy.....	55
2. Cele strategiczne i cele operacyjne.....	56
3. Proponowane projekty wykonawcze.....	57
4. Preferowane funkcje rozwojowe turystyki.....	58
Literatura	59
Załączniki	60

Wprowadzenie.

Rozwój turystyki stanowi ogromną szansę zarówno dla ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego w całej gminie Głucholazy, jak również zachowania przyrody tego obszaru. Poszczególne segmenty funkcjonującej obecnie gospodarki turystycznej wymagają jednak istotnych przekształceń. Zmiany te i dalszy rozwój turystyki powinny zdecydowanie nawiązywać do uwarunkowań przyrodniczych, ochrony podstawowych procesów ekologicznych i ochrony wartości kulturowych, a zatem mieć charakter rozwoju zrównoważonego - ekorozwoju. W tym podejściu podkreśla się szczególnie ważną rolę społeczności miejscowej w podejmowanych decyzjach lokalnych dotyczących kierunków przewidywanego rozwoju turystyki.

Planowanie procesów rozwojowych w zakresie turystyki na szczeblu lokalnym powinno być poprzedzone uświadomieniem miejscowej ludności o korzyściach, jakich można oczekiwać z przygotowania gminy dla potrzeb funkcji turystycznej, ale także na temat zagrożeń, jakie mogą się pojawić, jeśli nie zostaną podjęte działania realizujące optymalne rozwiązania, wyrażone w strategii rozwoju danej jednostki samorządu terytorialnego.

Celem pracy jest przedstawienie diagnozy stanu gospodarki turystycznej w gminie Głucholazy. Omówione zostały w niej walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne, ruch turystyczny, promocja turystyki. Ponadto przedstawiono tu ogólną charakterystykę potencjału turystycznego Złatych Hor i dotychczasowy stan działań na rzecz wykorzystania turystycznego rejonu nadgranicznego.

I. Rys historyczny rozwoju turystyki na pograniczu polsko-czeskim w rejonie Głucholaz i Złatych Hor.

Początki ruchu turystycznego

Trudno dzisiaj udzielić jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, kiedy powstała turystyka. Podróże w celach poznawczych praktykowano bowiem już w starożytności, podobnie jak wyjazdy lecznicze. Do początków turystyki, bezsprzecznie można zaliczyć również ruch pielgrzymkowy i podróże w ogóle. Dzięki temu mogły zostać poznane Głucholazy i Złaté Hory położone przy cesarskim trakcie pocztowym Wrocław – Wiedeń. Pocztowymi wozami jeździła głównie szlachta i ludzie zamożni, niektórzy handlarze i rzemieślnicy każdej profesji. To właśnie ci ludzie mogą być uważani za pierwszych turystów, chociaż nie ulega wątpliwości, że do końca XVIII wieku, byli zjawiskiem marginalnym.

Najstarszy zachowany opis wycieczki na Kopę Biskupią pozostawił w 1797 r. Theodor von Schön.. Jak wspomina, ludność miejscowa nie była jeszcze nauczona czerpania korzyści z coraz częściej pojawiających się turystów. Przewodnik, który go oprowadzał, odmówił przyjęcia zapłaty, podobnie jak dziewczyna, od której kupił poziomki. Swą wycieczkę zakończył w Złatych Horach. Kolejny, tym razem anonimowy, opis wycieczek po Górach Opawskich, zawarty jest we wspomnieniach jednego z kuracjuszy uzdrowiska Bad Kunzendorf (Trzebina). Również w tym przypadku autor zachwycił się pięknem tutejszych krajobrazów.

Wśród czynników sprzyjających rozwojowi turystyki w XIX wieku, wymienić należy przede wszystkim: rozwój transportu i urbanizację. Najważniejszy jednak wydaje się rozwój przemysłu i związany z tym wzrost stopy życiowej ludności i idąca z tym w parze ilość wolnego czasu i poziom kulturalny społeczeństw. Nie można także pominąć tutaj świadomej polityki państw w odniesieniu do turystyki.

Działalność uzdrowiskowa w Zuckmantel (Złaté Hory)

W latach siedemdziesiątych powstało sanatorium w Złatych Horach, wówczas Zuckmantl. Ostateczny kształt zlatohorskiego budynku uzdrowiskowego, wybudowanego w stylu niemieckiego renesansu, nadał wiedeński architekt Oskar Mramorek. Ilość kuracjuszy zwiększyła się od momentu wybudowania, w 1888 r. linii kolejowej Hanušovice – Głucholazy, do których ze Złatych Hor kursowały cztery razy dziennie specjalne omnibusy. Dwa z nich podjeżdżały pod sanatorium. Wreszcie w 1896 roku miasto też doczekało się połączenia kolejowego. Od 1900 roku sanatorium mogło przyjąć jednorazowo w 170 pokojach 220 pacjentów. Sezon trwał tutaj od 1-go kwietnia do 1-go listopada. Rocznie przyjeżdżało około 600 pacjentów. Mogli korzystać na przykład z dużej biblioteki i czytelnicy, specjalnie dla nich w 1898 roku

wszystkie budynki sanatoryjne połączono specjalnym korytarzem, który w razie niepogody służył jako promenada.

W stosowanych w Złatych Horach zabiegach łączono wodolecznictwo, elektrowstrząsy, gimnastykę, terenowe wędrówki oraz dietę. Bardzo pomocny okazał się panujący w tym miejscu specyficzny klimat. Uzdrowisko położone było na wysokości 500 m n.p.m. wśród kompleksu leśnego, który osłaniał przed porywistymi wiatrami. Nieoczekiwanie w rozreklamowaniu sanatorium pomogło, położone nad miastem, sanktuarium Maria Hilf, do którego pielgrzymowali wierni z Austrii i Prus. Należy jednak zaznaczyć, że złatohorskie sanatorium cieszyło się powodzeniem głównie wśród mniejszości żydowskiej, z kręgów której wywodził się jego pierwszy dyrektor dr Erich Schweinburg. Z tego też powodu, dwukrotnie w roku 1905 i 1906, pod Kopą Biskupią kurował się pochodzący z Pragi, znany na całym świecie pisarz Franz Kafka, który będąc wątłego zdrowia, stał się wielkim zwolennikiem wodolecznictwa.

W czasie wojny II wojny światowej, sanatorium przeznaczone było dla chorych na gruźlicę żołnierzy Wehrmachtu. Po wojnie zostało upaństwowione z przeznaczeniem na prewentorium dziecięce, służąc w tym celu do dnia dzisiejszego.

Uzdrowisko Bad Ziegenhals (Głucholazy Zdrój)

Zdrowotne walory głuchołaskiego klimatu odkryto już w połowie XVII wieku, kiedy to jezuici, posiadający miasto od 1623 r. założyli u stóp Przedniej Kopy dom wypoczynkowy dla zakonników. Głucholazy w 1875 r. otrzymały połączenie kolejowe z Nysą i austriacką wówczas Opawą, a później do Jesenika i Hanušovic, dzięki temu miasto zaczęły odwiedzać co raz większe grupy turystów głównie z Wrocławia i przemysłowych miast Górnego Śląska.

W latach siedemdziesiątych grupa głuchołaskich mieszkańców, założyła Promenadenvereinung (Towarzystwo Promenadowe), które postawiło sobie za cel uzyskanie przez miasto statusu uzdrowiska. W tym celu Przednia Kopa (Holzberg) pokryta została całym wianuszkami tras spacerowych, z najładniejszą promenadą nad rzeką Białą. Pierwszy budynek sanatoryjny wybudowano w 1877 roku w miejscu dotychczasowej bielarni przędzy. Jego właścicielem był Carl Juppe, dlatego nazwano je "Juppebad" (dzisiejszy hotel "Sudety"). Sanatorium miało 40 pokoi z werandami. Stosowano przede wszystkim kuracje opracowane przed półwieczem przez Vincentego Prissnitza.

W 1882 r. dr Kober, otworzył drugi zakład kąpielowy "Ferdinadsbad" (dzisiejszy ośrodek „Skowronek” przy ul. Andersa). Przez wiele lat był to najpopularniejszy zakład kąpielowy w Bad Ziegenhals. Wspaniałą, potężną bryłę budynku, wybudowanego w stylu szwajcarskim, podkreślało jego malownicze położenie w przelomie rzeki na tle zalesionych stoków Przedniej Kopy. Było to największe z głuchołaskich sanatoriów, posiadało 125 pokoi.

Kolejne sanatoria powstały w latach 90-tych XIX wieku i na początku

wieku XX. W 1891 r. powstał "Franzesbad" (dzisiaj opuszczony budynek po byłym szpitalu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych). Nad opieką medyczną czuwał tam dr Sappelt, uczeń samego ks. Sebastiana Kneippa, jednego z twórców współczesnej balneologii. Rok później niemal naprzeciw "Franzensbadu" powstał zakład kąpielowy "Wilhelmsbad" (dzisiejszy Dom Wczasowy "Polonia"). Tutaj również stosowano głównie metody Priessnitza, a dla jak najlepszej opieki nad kuracjuszami, z głębi Niemiec ściągnięto przeszkolonych kąpielowych.

Dalsze obiekty uzdrowiskowe powstawały wzdłuż leśnej drogi prowadzącej w górę podnóża Przedniej Kopy (obecnie ul. Parkowa). W 1902 r. Hans Arnold Ehrich wybudował sanatorium "Sanitas" (dzisiaj Zakład Opiekuńczo Lecznicy), liczące 39 pokoi. Leczone tutaj głównie otyłość i gruźlicę, dlatego dieta kuracyjna składała się głównie z: kefiru, jarzyn i herbaty. Zakład ten upodobali sobie szczególnie Austriacy, którzy przez wiele lat leczyli tutaj swe nadwątlone zdrowie.

W 1899 r. wybudowano pensjonat „Waldesruh”. W 1908 r. zakupił je wieloletni prezydent niemieckiego parlamentu i właściciel wielu śląskich kopalń i hut - Franz von Ballestrem. Ośrodek zajmował powierzchnię 11 hektarów, na co składały się również; pobliski las, polany a także staw graniczący z budynkiem ośrodka. Powojenna popularność Głuchołaz jako miejscowości wypoczynkowej, wśród górników i hutników byłych zakładów hrabiego Ballestrema, była niczym innym jak właśnie konsekwencją socjalnej opieki hrabiego i sponsorowanych turnusów w Głuchołazach.

Najpóźniej powstało sanatorium "Waldfrieden". Położone sanatorium w idealnie cichym i spokojnym miejscu, sprzyjało w zwalczaniu leczonych tutaj głównie chorób nerwicowych. Był to jedyny z ośrodków, gdzie leczono co raz częstsze wówczas uzależnienia od: morfiny, kokainy i alkoholu. Podobnie jak w innych pobliskich sanatoriach stosowano tutaj kąpiele w igliwiu sosnowym, masarże prądem elektrycznym oraz leżakowanie na świeżym powietrzu.

Imponująco przedstawia się lista chorób leczonych w Bad Ziegenhals: neurastenia, melancholia, histeria, hipochondria, lekkie przypadki obłądu i inne choroby umysłowe, zanik rdzenia, paraliż, impotencja, niedokrwistość, dzisiaj już nie znana blednica, choroba Basedowa, choroba Św. Wita (inaczej płasawica), skrofule, reumatyzm, artretyzm, kamienie nerkowe, cukrzyca, choroby żołądka, kiszek, pęcherza, zaburzenia trawienia, chroniczne zaparcia i biegunki, żółtaczkę, kamienie żółciowe, choroby kobiece, sercowe i płucne, żylaki, dolegliwości hemoroidalne, zapalenie stawów, choroby skórne. Leczone tu wreszcie rekonwalescentów po rozmaitych zabiegach chirurgicznych, tudzież ludzi po przebytych właśnie chorobach wewnętrznych.

Burzliwy rozwój Bad Ziegenhals trwał tak długo jak długo pozostawało popularne leczenie metodą Kneippa lub Priessnitza, tzn. głównie: polewanie ciała zimną wodą, chodzeniu boso po mokrej trawie, brodzeniu w wodzie i ruchu na świeżym powietrzu. Z chwilą zmniejszenia się zainteresowania tymi

metodami w świecie lekarskim zaczęły się trudne lata dla głuchołaskiego uzdrowiska. Pierwszy sygnałem upadku kurortu, jeszcze przed pierwszą wojną światową było bankructwo sanatorium "Ferdinadsbad". W 1913 r. dla zakonu siostr urszulanek ze Świdnicy zakupił je ks. Ludwik Skowronek. Pochodzący spod Rybnika ks. Skowronek był autorem najpopularniejszego na Śląsku modlitewnika "Droga do Nieba" ("Weg zum Himmel"). Nowy właściciel zmieniło nazwę sanatorium na "Marienfried" z przeznaczeniem już głównie na działalność pedagogiczną dla młodych dziewcząt.

Na szczęście nie upadł całkowicie uzdrowiskowy charakter miasta. Stało się to głównie dzięki dr Ludgerowi Rickmannowi, który w latach dwudziestych dowiódł klimatycznych właściwości głuchołaskiego powietrza, przede wszystkim w walce z gruźlicą. Dodatkowo opracował kilka lat później, rewelacyjną metodę leczenia gruźlicy krtani. Dzięki temu Bad Ziegenhals, stało się znanym w całych Niemczech, jak i sąsiedniej Czechosłowacji uzdrowiskiem klimatycznym, ze specjalnością leczenia gruźlicy.

Ruch turystyczny w Górach Opawskich

Utworzone w 1881 roku w Jeseniku Morawsko -Śląskie Sudeckie Towarzystwo Górskie (Mährisch-Schlesischer Sudetengebirgsverein MSSGV) czyniło wszelkie starania o jak najszersze rozpropagowanie turystycznych walorów Jeseników. Jednym z pomysłów na to była budowa wież widokowych usytuowanych na szczytach lub tuż pod nimi najważniejszych jesenickich masywów. Podobnie jak przy budowie górskich schronisk, tak i w tym przypadku realizację tych zamierzeń uzależniano od pomocy właścicieli tutejszych lasów, głównie biskupów wrocławskich i książąt Liechtenstein. Początkowo stawiano bowiem zwykle prowizoryczne wieże drewniane, jednak rosnący prestiż Towarzystwa, a przede wszystkim rosnący z każdym rokiem ruch turystyczny, zmuszały do zastępowania ich solidnymi wieżami kamiennymi. Otwarcie takiej wieży na Kopie Biskupiej nastąpiło 9 lipca 1890 r. Była to pierwsza tego typu budowla w całych Jesenikach. Miała 13 metrów wysokości, była dwa metry niższa od pierwotnych założeń, a składała się z sześciu kondygnacji, w kształcie ściętego ostrosłupa. W 1895 roku wieża uszkodzona została w czasie burzy i nie doczekała już następnego sezonu, gdyż ze względów bezpieczeństwa musiała być rozebrana na przedwiośniu 1896 r. Postanowiono zatem wykorzystać fakt, że w 1898 roku, w całej monarchii austriacko - węgierskiej obchodzone będzie półwiecze panowania cesarza Franciszka Józefa I. Wówczas też postanowiono nadać nowej wieży nazwę *Franz Josef Warte*. Była o pięć metrów wyższa, od poprzedniej, miała 18 metrów wysokości i zbudowana została w kształcie walca. Została uroczystie otwarta już 26 sierpnia 1898 r.

Ilość wycieczek na szczyt Kopy Biskupiej wzrosła wielokrotnie. Turyści nie mieli jednak możliwości zjedzenia ciepłego posiłku, nie mówiąc już o ewentualnym noclegu. Aby zmienić tę nieciekawą sytuację, radny z Petrovic,

położonych po drugiej stronie Kopy - Franz Rudolf, postanowił wybudować nieopodal szczytu zwyczajny gościniec, w którym każdy mógłby się posilić i przenocować. Bardzo szybko udało mu się załatwić, w cesarsko - królewskim urzędzie powiatowym w Krnowie koncesję na prowadzenie tego typu działalności, dzięki czemu już w sierpniu 1892 roku zbudował tymczasową budowlę tuż obok wieży.

Oficjalne otwarcie schroniska prowadzonego przez Franza Rudolfa nastąpiło w niedzielę 6 sierpnia 1893 roku, na cześć swego budowniczego schronisko nosiło nazwę "*Rudolfsheim*". Było to szóste schronisko w Jeseníkach. Chociaż znajdowało się po austriackiej stronie granicy, to najwspanialsze widoki roztaczały się z niego na niemiecką część Śląska, a przede wszystkim na Prudnik. W tym celu wzdłuż całego budynku ciągnęła się zadaszona weranda, z której, w czasie posiłków, można było zachwycać się tymi widokami.

W 1905 roku właścicielem Rudolfsheim został syn Franza - Alois Rudolf, któremu jednocześnie powierzono funkcję dozorca wieży widokowej na szczycie Kopy Biskupiej. Nowy właściciel starał się przyciągnąć jak najwięcej turystów, co bezsprzecznie mu się udawało, gdyż w tym samym roku odwiedziło go blisko 5000 osób. Polecał im nie tylko zimne i gorące posiłki ale przede wszystkim wina: austriackie, tyrolskie i węgierskie. Goście mogli zakupić tam widokówki i różnego rodzaju inne upominki turystyczne, z których najpopularniejsze były blaszane odznaki przybijane do powszechnie używanych wówczas wędrownych lasek. Na początku lat dwudziestych, będąc już w granicach Czechosłowacji, rozbudowano Rudolfsheim, dzięki czemu przybyło 18 miejsc noclegowych. Szczególną popularnością cieszyła się oszklona od wschodniej strony weranda, dzięki czemu nawet podczas deszczowej pogody można było oglądać panoramę niemieckiej części Śląska.

Po drugiej wojnie światowej schronisko stało się własnością Zakładów Jedwabniczych "Adensamer" w Złatych Horach. W latach pięćdziesiątych w całej Czechosłowacji zaczął obowiązywać przepis o likwidacji wszelkich zabudowań znajdujących się tuż przy linii granicznej. Schronisko zostało najpierw rozszabrowane, a później zgodnie z prawem rozebrane. O istnieniu schroniska przypominają nam dzisiaj jeszcze jedynie resztki fundamentów przy czerwonym szlaku z Biskupiej na srebrną Kopę.

W latach 1923 -1924 po pruskiej stronie granicy wzniesiono drugie schronisko w masywie Kopy Biskupiej. Nadano jej imię „Oberschlesierhte”, co później przetłumaczono jako „Chatę Górnoszlazaków”. W trudnym okresie inflacji, akcji budowy tego schroniska patronowała prudnicka sekcja śląskiego Towarzystwa Sudeckiego. Szybko okazało się, że nowe schronisko, nie spełnia wymogów nasilającego się z każdym rokiem, ruchu turystycznego. Dlatego już w 1926 r. rozebrano je i wybudowano nowy, dużo bardziej przestronny budynek. Jego uroczystego otwarcia dokonano 15 maja 1927 r. Ponownie schronisko przeszło kapitalny remont w latach siedemdziesiątych, natomiast już od 1965 r., nosi imię Bohdana Małachowskiego, zasłużonego działacza PTTK.

Pod koniec XIX wieku, Towarzystwo Promenadowe, budowało na Przedniej Kopie własną wieżę widokową. Fundusze na nią pochodziły głównie z podatku uzdrowskiego wypoczywających tutaj kuracjuszy. Jej otwarcie nastąpiło 25 czerwca 1898 roku. Stała się zatem najstarszą kamienną wieżą widokową w całych Jeseníkach. Głuchołaska kamienna wieża widokowa, o której nadano nazwę *Hohenzollernwarte*, miała 16,5 metra wysokości. Swym kształtem przypominała średniowieczną basztę, ze szpiczastym hełmem i wykuszami. Wieża była przyczynkiem do wybudowania przy niej niewielkiego budynku, w którym można było coś zjeść, a zbiegiem czasu przebudowano go w uroczy dom wycieczkowy *Holzbergboude*. Drugą wieżę widokową, tym razem drewnianą, Towarzystwo Promenadowe wybudowało jeszcze w tym samym roku, na niedalekim, sąsiednim szczycie - Średniej Kopie. Podobno już wcześniej stała w tym miejscu drewniana wieża triangulacyjna, wybudowana przez nyskich saperów. Według niektórych przewodników, wieża ta, nazwana wieżą Bismarcka, funkcjonowała jeszcze w 1936 roku.

W celu ściągnięcia do Głuchołaz jak największej liczby turystów jeszcze w czasach największej prosperity uzdrowiska, również na Przedniej Kopie wybudowano kaplicę Św. Anny, tworząc w ten sposób bardzo ciekawe miejsce pątnicze. Aby przybywającym do miasta turystom udogodnić jak najbardziej dojazd, w 1914 roku przedłużono odnogę linii kolejowej tworząc dzisiejszą stację Głuchołazy Zdrój. Największym jednak przedsięwzięciem mającym rozślawiać walory Bad Ziegenhals było zbudowanie w latach 1936/37 zespołu basenów kąpielowych, w tym jednego o wymiarach olimpijskich. Baseny te, powstałe w miejscu tzw. jeziora średniego ("Waldteich"), uznane zostały bardzo szybko za jedno z najładniej położonych w całej Europie.

Rozwój bazy komunikacyjnej i jej znaczenie dla turystyki

W drugiej połowie XIX wieku, istniały różne koncepcje połączenia kolejowego ze stroną austriacką. Jedna z nich zakładała budowę połączenia z Głuchołaz do Złatych Hor. Te natomiast doliną Złatej Opawicy miano połączyć w Mesto Albrechtice, z budowaną właśnie linią z Krnova do Jindřichova ve Slezsku. Druga wersja, lansowana głównie przez właścicieli znajdujących się po tamtej stronie granicy kamieniołomów, zakładała poprowadzenie trasy kolejowej od Nowego Świętowa, przez Sławniowice, Supíkovice do Písečnéj, gdzie połączyłaby się z mającą dopiero powstać linią do Jesenika i Hanušovic. Ostatecznie, po wielu sporach, zwyciężyła wersja o połączeniu Głuchołaz bezpośrednio z Jindřichovem, do którego pociągi z Krnova dojeżdżały już od października 1872 r.

Pierwszy pociąg przejechał przez granicę 1 grudnia 1875 r. Początkowo między Krnovem a Głuchołazami istniały jedynie stacje kolejowe w: Mesto Albrechtice, przystanek w Třemešnej i Jindřichovie – ostatniej stacji przed granicą. Dopiero później pojawiały się dworce lub przystanki niemal we

wszystkich mijanych po drodze wsiach, w tym w 1905 r. w Pokrzywniej, uruchomiono tam specjalne połączenie z Głuchołaz.

5 grudnia 1885 r. austriacka firma ÖLEG otrzymała koncesję na budowę trasy Hanušovice – Głuchołazy. Odcinek z Dolni Lipowej do Głuchołaz został oddany już 26 lutego 1888 r., a do Hanušovic 1 października tego samego roku.

Od 1899 r. dla lepszego wykorzystania trasy, w niedzielę i święta, kursowały przez Głuchołazy również typowe pociągi turystyczne. Pierwszy – poranny, jechał z Krnova do Lipovych Lazni, drugi wieczorem wracał z powrotem. Z każdego oczywiście mogli korzystać głuchołazianie, jak i kuracjusze tutejszego uzdrowiska. Dla zwiększenia atrakcyjności takich kolejowych wycieczek wprowadzano zniżkowe bilety.

Po 1918 r., ruch kolejowy przez nasze miasto prawie w ogóle się nie zmienił, jedynie Austriaków zastąpiło na głuchołaskim dworcu dziewięciu czeskich kolejarzy i celników, których musiano sprowadzić z głębi republiki. Dzięki temu, od 1921 r. można było dojechać z Głuchołaz do Pragi pociągiem pospiesznym. Wcześniej, takie połączenie istniało z Wrocławiem i Wiedniem. Z Opola w ciągu niecałych 2 godz. można było dojechać do Głuchołaz. Dodatkowo na ten przejazd, podobnie jak do innych miejscowości stanowiących ośrodki zimowego wypoczynku, udzielano 60% zniżki.

Po II wojnie światowej tranzyt przez Głuchołazy został wstrzymany, nie tylko ze względu na zniszczenia, głównie kolejowych wiaduktów, ale również napiętą sytuację polityczną między Polską a Czechosłowacją. Czeski pociąg przez Głuchołazy mogły pojechać dopiero w połowie grudnia 1948 r. Ruch osobowy ograniczony został jednak tylko do tranzytu, kolejowe przejście graniczne, po wojnie, już nie miało być otwarte.

Największy wpływ na zmniejszenie się ruchu osobowego na kolei, nie tylko w tym przypadku, miał oczywiście rozwój połączeń autobusowych. Spowodowało to konieczność zamykania mniejszych stacji. Taki los spotkał min. Pokrzywną, gdzie pociągi z Głuchołaz kursowały do końca lat pięćdziesiątych, głównie ze względu na tamtejsze kąpielisko. Po wojnie połączenia tranzytowe już w ogóle się tam nie zatrzymywały. Od 1988 r., z okazji różnych imprez kulturalnych, jeżdżą okazyjne pociągi specjalne do Jesenika lub w odwrotnym kierunku do Głuchołaz lub Nysy.

II. Stan gospodarki turystycznej w gminie Głucholazy.

1. Położenia geograficzne i dostępność komunikacyjna gminy.

1. 1. Położenie geograficzne i użytkowanie terenu.

Gmina Głucholazy położona jest w południowo-zachodniej części województwa opolskiego, w powiecie Nysa. Według podziału fizyczno – geograficznego Polski wchodzi ona w skład dwu makroregionów *Przedgórze Sudeckiego* i *Sudetów Wschodnich*. Zachodnia część gminy to mezoregion *Przedgórze Paczkowskie*, zaś południowa to *Góry Opawskie*.

Pod względem administracyjnym analizowana gmina, na terenie której znajduje się 17 sołectw i 24 miejscowości, od zachodu graniczy z - gminą Otmuchów, od północy z – gminą Nysa, od wschodu z – gminą Prudnik. Południową granicę stanowi granica państwa z Republiką Czeską.

Powierzchnia gminy z miastem wynosi 16.760 ha (w tym miasto Głucholazy 708 ha). Ludność gminy liczy ogółem 26 460 osób, z czego w mieście mieszka 15 400 mieszkańców (58,2%), a na wsi 11 060 (41,8%). W strukturze użytkowania gruntów, użytki rolne zajmują 69,9% ogólnej powierzchni, zaś lasy 18,7%. Rolnicze użytkowanie terenu ma miejsce na niżej położonych obszarach i dolinach rzek. Zwarte kompleksy leśne zalegają na terenach górskich o zróżnicowanej rzeźbie powierzchni. Udział powierzchni zajętej przez lasy w analizowanej gminie jest mniejszy niż wskaźnik tej kategorii użytków w województwie opolskim, który wynosi 26,7%. Pozostałe kategorie użytków (w tym: tereny osiedlowe, komunikacyjne i pod wodami) zajmują 11,4% ogólnej powierzchni gminy.

Zróżnicowana budowa geologiczna Gór Opawskich wywarła wpływ na urozmaicenie rzeźby terenu. Deniwelacje terenu pomiędzy najwyższym szczytem-Kopą Biskupią a doliną Złotego Potoku dochodzą do 570 m. Górzysto-pagórkowata południowa część gminy obniża się ku północy, gdzie dominują formy akumulacyjne i denudacyjne.

Charakterystyczną cechą morfologii gminy są doliny rzek:

- południkowy kierunek dolin i dolinek biegnących po północnych stokach górskich,
- równoleżnikowy kierunek dolin rzecznych u podnóża północnych stoków górskich związany jest z plejstoceniowymi przepływami wód powierzchniowych.

Siec hydrograficzna jest dobrze rozwinięta. Ze względu na nachylenie terenu w kierunku północnym, większość cieków płynie z południa na północ. Około 60% powierzchni gminy zajmuje zlewnia Nysy Kłodzkiej, pozostałą część

zlewnia Prudnika. Wszystkie potoki i rzeki przepływające przez teren gminy znajdują się na obszarze zlewni Odry.

Największą rzeką płynącą przez omawiany obszar jest Biała Głuchołaska, której źródła znajdują się w Czechach. Długość rzeki od granicy do ujścia wynosi ok. 55 km.

1.2. Transport i komunikacja.

Gmina Głuchołazy posiada dość dobrze rozwiniętą infrastrukturę komunikacyjną dla ruchu kołowego. Gęsta sieć dróg asfaltowych pozwala dotrzeć do każdej miejscowości w gminie.

Na terenie gminy Głuchołazy najważniejszym elementem układu drogowego są:

- droga krajowa nr 40 Prudnik – Głuchołazy – granica państwa, będąca w gestii Generalnej Dyrekcji Dróg Publicznych w Warszawie,
- droga wojewódzka nr 411 Nysa – Głuchołazy – granica państwa, będąca w gestii Zarządu Dróg Wojewódzkich w Opolu.

Pozostałe drogi to:

- drogi powiatowe o nawierzchni asfaltowej łączące miasto Głuchołazy z 17 sołectwami, będące w gestii Zarządu Dróg Powiatowych w Nysie.
- drogi gminne o łącznym kilometrażu 35,3 km, posiadające nawierzchnię asfaltową.

Najistotniejsze znaczenie dla ruchu turystycznego ma droga powiatowa nr 26-617 biegnąca przez Jarnołówkę i Pokrzywną. W związku z otwarciem przejścia dla małego ruchu granicznego w Sławniowicach większego znaczenia nabrała droga powiatowa nr 27-624, biegnąca ze Sławniowic do drogi wojewódzkiej nr 411 i łącząca się z nią w Polskim Świątowie.

Poważnym mankamentem jest zły stan nawierzchni przeważającej części dróg. Natychmiastowego remontu wymaga odcinek drogi wojewódzkiej nr 411 na odcinku Głuchołazy – przejście graniczne w Konradowie. Powinna być ona dodatkowo wyposażona w ciągi dla ruchu pieszego i rowerowego. Zadanie to może być wykonane przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w ramach programu współpracy transgranicznej Interreg IIIA.

Drogi stanowiące mienie gminy wymagają opracowania inwentaryzacyjnego, które pozwoli ustalić ich parametry techniczne oraz nakłady finansowe na ich remonty lub ulepszenie.

Połączenia autobusowe PKS umożliwiają dojazd do każdej miejscowości na terenie gminy. Z Głuchołaz można bezpośrednio dojechać Nysy, Prudnika, Opoła, Wrocławia, Głubczyc, Żywca, Nowego Sącza.

Na terenie gminy znajdują się 4 pasażerskie dworce kolejowe PKP: Głuchołazy Zdrój, Głuchołazy miasto, Głuchołazy Główny, Nowy Świątów. Przebieg linii kolejowej umożliwił bezpośrednie połączenia z Nysą i Nowym Świątowem, skąd uzyskać można było dalsze połączenia w kierunku Katowic,

Opola, Wrocławia i Kłodzka. Niestety w związku z decyzją dyrekcji Opolskiego Oddziału Przewozów Regionalnych „PKP Przewozy Regionalne S.A”, zaakceptowanej przez Zarząd Województwa Opolskiego, ruch pasażerski na linii Głucholazy-Nysa został czasowo zawieszony. Ewentualne ponowne uruchomienie połączenia kolejowego będzie rozpatrywane przy wprowadzeniu autobusów szynowych. Decyzja ta w znaczącym stopniu utrudnia dostępność komunikacyjną gminy, ponieważ połączenia kolejowe były szczególnie dogodne dla turystów odwiedzających ten obszar. Ponadto przez teren gminy przebiega tranzyt kolejowy Republiki Czeskiej na linii Jeseník-Krnov. Od wielu lat władze samorządowe Głucholaz i Jesenika starały się o udostępnienie tej linii kolejowej dla podróżnych z Polski i uruchomienia kolejowego przejścia granicznego. Dzięki decyzji Ministra Infrastruktury RP została wszczęta procedura uruchomienia tego przejścia. Istnieją przesłanki, że może to nastąpić do końca 2004 roku. Byłoby to niezwykle ważne dla rozwoju transgranicznego ruchu turystycznego.

2. Walory i atrakcje turystyczne

Walory turystyczne gminy Głucholazy są jednym z podstawowych uwarunkowań funkcjonowania i rozwoju turystyki. Są to przede wszystkim walory środowiska przyrodniczego i kulturowego. Bardzo sprzyjającym dla turystyki jest fakt, że na obszarze tym walory przyrodnicze i kulturowe występują wspólnie. Położenie geograficzne, zróżnicowana budowa geologiczna, górskie potoki, liczne doliny, malownicze przełomy rzek, bogactwo flory i fauny, specyficzny mikroklimat oraz liczne zabytki kultury sprawiają, że gmina Głucholazy wyróżnia się spośród innych usytuowanych na Przedgórzu Sudeckim.

2.1. Walory turystyczne środowiska przyrodniczego

Ukształtowanie rzeźby terenu.

Zróżnicowana budowa geologiczna Gór Opawskich wywarła wpływ na urozmaicenie rzeźby terenu. Deniwelacje terenu pomiędzy najwyższym szczytem-Kopą Biskupią a doliną Złotego Potoku dochodzą do 570 m. Górzysto-pagórkowata południowa część gminy obniża się ku północy, gdzie dominują formy akumulacyjne i denudacyjne.

Charakterystyczną cechą morfologii gminy są doliny rzek:

- południkowy kierunek dolin i dolinek biegnących po północnych stokach górskich,

- równoleżnikowy kierunek dolin rzecznych u podnóża północnych stoków górskich związany jest z plejstoceniowymi przepływami wód powierzchniowych.

Najważniejszymi jednostkami morfologicznymi tworzącymi krajobraz są:

- Góra Parkowa (Góra Chrobrego) złożona z trzech szczytów: Przedniej Kopy (467 m n.p.m.), Średniej Kopy (543 m n.p.m.) i Tylnej Kopy (527 m n.p.m.), które tworzą grzbiet o długości ok. 5 km;
- Biskupia Kopa (889 m n.p.m.) – najwyższy szczyt na terenie gminy, z silnie rozczłonkowanym grzbietem, w sąsiedztwie której znajdują się jeszcze: Srebrna Kopa (785 m n.p.m.), Góra Zamkowa (571 m n.p.m.) i Szyndzielowa Kopa (538 m n.p.m.);
- inne, mniejsze wzniesienia rozmieszczone peryferyjnie w stosunku do masywu Kopy Biskupiej tj. Olszak, Krzyżowa Góra, Długota i inne;
- rzeka Biała Głuchołaska, tworząca malowniczy przełom o długości 2,5 km;
- rozległa dolina Złotego Potoku, która między Jarnońtówkiem a Pokrzywną znacznie się zwęża tworząc interesujący krajobrazowo przełom o długości ok. 4 km;
- dolina Bystrego potoku o długości ok., 4 km, ostro i malowniczo wcinająca się w zbocze Biskupiej Kopy.

Lasy i grunty leśne.

Lasy i grunty leśne w powiecie zajmują 3.117,4 ha, co stanowi 18,7 % ogólnej powierzchni gminy. Gminę wyróżniają duże powierzchniowo i zwarte kompleksy leśne, zalegające na terenach o zróżnicowanej rzeźbie powierzchni. Górski krajobraz przechodzący w przedgórze i płaskowyż, poprzecinany licznymi dolinami, jarami o stromych skarpach, zadecydował o zachowaniu dużych powierzchni lasów. Drzewostany są różnogatunkowe o złożonej strukturze wiekowo-piętrowej.

Na terenie gminy występują następujące typy zbiorowisk leśnych:

- **Grąd środkowo-europejski** - stanowiący potencjalną roślinność naturalną dla piętra pogórza. Dość dobrze zachowane płaty grądu występują na północnym zboczu Olszaka oraz na południe od Charbielina i Pokrzywnej.
- **Kwaśna dąbrowa podgórska** - jest to las charakterystyczny dla Sudetów, występujący do wysokości 600 m n.p.m. na silnie nachylonych zboczach o ekspozycji południowej i zachodniej. W Górach Opawskich spotykany dość rzadko, największe jego płaty występują na południowym zboczu Olszaka, między Jarnońtówkiem a Pokrzywną oraz na południowo-zachodnim zboczu Zamkowej Góry.
- **Buczyny** - są potencjalną roślinnością naturalną dla piętra regla dolnego. Stosunkowo duże powierzchnie na stokach Biskupiej Kopy, Srebrnej Kopy oraz Zamkowej Góry zajmuje buczyna kwaśna. Niewielki jej fragment zachował się także na zachodnim stoku Tylnej Kopy. W dolinie Bystrego Potoku występuje bardzo rzadka w Górach Opawskich żyzna buczyna sudecka.

- **Łęgi** - występują nad ciekami wodnymi tworząc korytarze ekologiczne, które są bardzo ważnym elementem środowiska. W naszym parku występują w dolinie Bystrego i Zameckiego Potoku oraz koło Podlesia. Dość znaczny obszar zajmują nasadzone sztucznie lasy iglaste (48 % drzewostanów), nienaturalne dla tego terenu. Są one podatne na choroby i niekorzystne działanie czynników atmosferycznych. Mają bardzo ubogie runo.

W strukturze drzewostanu występuje sześć typów siedliskowych lasów, z których dominującym jest las mieszany górski. Duża różnorodność siedlisk sprawia, że skład gatunkowy drzewostanów jest bardzo urozmaicony. Wyróżnić w nich można 14 gatunków drzew, m.in. świerk (*Picea*), dąb (*Quercus*), sosna (*Pinus*), buk (*Fagus*), brzoza (*Betula*), jodła (*Abies*), modrzew (*Larix*), lipa (*Tilia*).

Większość lasów znajduje się w zarządzie Lasów Państwowych – Nadleśnictwa Prudnik. Niespełna 700 ha stanowią lasy niepaństwowe, w tym:

- 184 ha lasu komunalnego,
- 193 lasu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa
- 290 ha lasu prywatnego.

Lasy państwowe i las komunalny to zwarte kompleksy, pozostałe zaś są powierzchniowo rozdrobnione i rozproszone na terenie całej gminy. Prawie kilkaset działek leśnych znajduje się na skarpach, w dolinach cieków, przez co zostają zachowane ciągi ekologiczne, łączące Góry Opawskie z Borami Niemodlińskimi. W ostatnich dziesięcioleciach w drzewostanach zmniejsza się udział świerka i jodły, natomiast zwiększa brzozy, klona jawora, buka i lipy. Całość lasów zalicza się do kategorii lasów ochronnych – glebochronnych i wodochronnych.

Najcenniejsze obszary leśne objęto ochroną tworząc rezerwaty "**Cicha Dolina**" i "**Las Bukowy**".

Podsumowując można stwierdzić, że w gminie Głuchołazy przeważają lasy wykształcone na siedliskach zaliczanych do odpornych na degradację turystyczną. Również pod względem wieku drzewostanu sytuacja jest w miarę korzystna, gdyż przeciętny wiek drzewostanów sięga tu 60 lat (jest wyższy od średniej województwa). Na niektórych obszarach wynosi 80-90 lat, a na ponad 100 ha przekracza 150 lat. Drzewostany te (zwłaszcza o wieku powyżej 80 lat) są najbardziej odpornych na degradację turystyczną.

Korzystne dla większości form turystyki jest to, że kompleksy leśne występują na obszarach o urozmaiconej rzeźbie terenu i w sąsiedztwie rzek, co stwarza bardzo sprzyjające warunki do rozwoju różnych form turystyki.

Flora.

Istotnym walorem przyrodniczym są występujące na terenie Parku Krajobrazowego gatunki roślin częściowo (8) i całkowicie chronionych (23), z których dwa znajdują się na „Czerwonej Liście”. Do ciekawych gatunków roślin należą między innymi: widlycz spłaszczony *Diphasiastrum complanatum*,

widlak goździsty *Lycopodium clavatum*, skrzyp olbrzymi *Equisetum telemateia*, pióropusznik strusi *Matteucia struthiopteris*, podrzeń zebrowiec *Blechnum spicant*, bluszcz pospolity *Hedra helix*, wiciokrzew pomorski *Lonicera periclymenum*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*, barwinek pospolity *Vinca minor*, dziewięciśli bezłodygowy *Carlina acaulis*, listera jajowata *Listera ovata*, kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*, naparstnica purpurowa *Digitalis purpurea*, buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*, kukułka (storczyk) plamista *Dactylorhiza maculata*, storczyk męski *Orchis mascula*, kukułka (storczyk) szerokolistna *Dactylorhiza majalis*, kłokoczka południowa *Staphylea pinnata*, ciemiężycza zielona *Veratrum lobelianum*, orlik pospolity *Aquilegia vulgaris*, gnieźnik leśny *Neottia nidus-avis*

Fauna.

Niezwykle bogata i różnorodna jest fauna na terenie gminy Głucholazy. Na obszarze gminy stwierdzono bytowanie przeszło 206 gatunków pajaków, w tym 25 gatunków znanych z nielicznych stanowisk w kraju.

W potokach, rzekach i zbiornikach wodnych zarejestrowano 20 gatunków ryb. Występują m.in.: pstrąg potokowy, pstrąg tęczowy, lipień, miętus, okoń, płoć, szczupak, słonecznica, kielb. Na uwagę zasługują gatunki objęte ochroną ścisłą jak: strzelba potokowa, piekielnica, głowacz przęgopłetwy.

Płazy reprezentowane są przez 15 gatunków, w tym 4 gatunki ogoniaste i 11 bezogoniastych. Spotkać można salamandrę plamistą, traszkę zwyczajną, górską i grzebieniastą, kumaka górskiego i nizinnego, grzebiuszkę ziemną, ropuchę szarą i zieloną, rzekotkę drzewną i kilka gatunków żab. Za wyjątkiem żab pozostałe gatunki płazów są objęte ochroną ścisłą.

Z gadów zarejestrowano: jaszczurkę zwinkę, jaszczurkę żyworódkę, padalca zwyczajnego, zaskrońca, gniewosza plamistego i żmiję zygzakowatą.

Na terenie gminy stwierdzono dużą liczbę ptaków, przekraczającą 120 gatunków. Do osobliwości tego terenu należy puchacz, bocian czarny i pluszcz.

Spośród dziko żyjących na Opolszczyźnie ssaków (55 gatunków) większość bytuje w gminie Głucholazy. Odnotowano występowanie: wydry, łasicy łaski, karczownika ziemnowodnego, orzesznicy, wiewiórki, ryjówek. Z terenu Czech zachodzą muflony i daniela. W lasach licznie występują dziki, sarny, i jelenie. Do osobliwości przyrodniczych tego obszaru należy występowanie popielicy – gatunku umieszczonego w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt.

W Głucholazach w starych sztolniach po eksploatacji złota odnotowano kolonie nocka dużego, podkowca małego, borowca wielkiego, gacka wielkouchego, nocka rudego, nocka Netterera, nocka orzęsionego. Odnotowano również występowanie mroczka późnego i mroczka złocistego.

Wody powierzchniowe.

Sieć hydrograficzna jest dobrze rozwinięta. Ze względu na nachylenie terenu w kierunku północnym, większość cieków płynie z południa na północ. Około 60% powierzchni gminy zajmuje zlewnia Nysy Kłodzkiej, do której odprowadza wody Biała Głuchołaska, Długosz, Morawka i Kamienica, pozostałą część zlewnia Prudnika, do którego wpada Złoty Potok. Wszystkie potoki i rzeki przepływające przez teren gminy znajdują się na obszarze zlewni Odry.

Największą rzeką płynącą przez omawiany obszar jest Biała Głuchołaska, której źródła znajdują się w Czechach. Oprócz dwóch potoków na terenie gminy do Białej wpada 3 lewobrzeżne i 4 prawobrzeżne większe dopływy. Głównymi prawobrzeżnymi dopływami Białej są; Oleśnica (po stronie czeskiej) i Starynka (inaczej Kletnica) (po stronie polskiej). Lewobrzeżna część zlewni jest bardziej rozwinięta. W tej części zlewni głównymi dopływami są Mora z Długoszem i wiele bezimiennych cieków. Długość rzeki od granicy do ujścia wynosi ok. 55 km.

Oprócz Białej Głuchołaskiej na terenie gminy istotną rolę odgrywa również Złoty Potok, który wypływa na terenie Czech ok. 2 km na północ od miejscowości Hermanovice. Ze względu na górski charakter potoku i mały stopień uregulowania tworzy on malownicze meandry i wcina się w podłoże

Oprócz wód płynących na terenie gminy występują również tzw. wody stojące: jeziora, stawy, sztuczne zbiorniki przepływowe i bezodpływowe.

Największym zbiornikiem wodnym jest glinianka „Łączki” – wypełnione wodą wyrobisko po eksploatacji gminy. Zbiornik zlokalizowany jest pomiędzy obszarami zabudowanymi miejscowości Biskupów i Wilamowice Nyskie.

Atrakcyjnym elementem krajobrazowym jest wypełnione wodą dawne wyrobisko po pozyskiwaniu łupków fylitowych – „Żabie Oczko” w Pokrzywnej. Ten mały, malowniczo położony zbiornik wodny wytworzony został przez samoistne napełnienie wodami opadowymi.

Warunki klimatyczne

Warunki klimatyczne analizowanego rejonu wykazują cechy odmienne od rejestrowanych w województwie opolskim. Zima trwa tu 70, a lato 180 dni, liczba dni pogodnych wynosi 54, a pochmurnych 117.

Temperatura powietrza.

Charakterystyczną cechą termiczną tego terenu, są wyjątkowo łagodne zimy. Średnia temperatura najzimniejszego miesiąca stycznia, jest tu wyższa o około 3°C w porównaniu z uzdrowiskami Kotliny Kłodzkiej (Łądek, Duszniki). Łagodne zimy wpływają na stosunkowo wysoką temperaturę roku, która podobnie jak w całej dolinie środkowej i górnej Odry oraz Nysy Kłodzkiej,

kształtuje się powyżej 8°C. Średnie temperatury miesięcy letnich (15,2 i 17,4°C) są tu typowe dla Przedgórze Sudeckiego. Najcieplejszymi miesiącami są lipiec i sierpień, najzimniejszymi luty i styczeń. Średnia temperatura dla okresu wegetacyjnego wynosi +14°C.

Tabela.. Fenologiczne pory roku w rejonie Głucholaz

Daty Początku	Zaranie wiosny	Wczesna wiosna	Pełnia wiosny	Wczesne lato	Lato	Wczesna jesień
	15.III	2.V	15.V	5.VI	15.VIII	18.IX
Liczba dni	48	13	21	40	65	21

Daty początku jak i liczby dni fenologicznych pór roku są typowe dla Przedgórze Sudeckiego.

Opady.

Analiza danych z wielolecia wskazuje, że najniższe sumy opadów rejestruje się na tym terenie zimą, a maksimum przypada na lipiec. W 30-leciu 1951-1980 w porównaniu z 30-leciem 1931-1960 nastąpił wzrost sum rocznych opadów, na co wpłynął znaczny wzrost sum lipcowych. Najwyższe sumy miesięczne przekraczające 200 mm przypadają od czerwca do sierpnia, niższe jesienią, najmniej w styczniu. Zróżnicowana rzeźba powierzchni sprawia, że sumy opadów atmosferycznych wykazują znaczne różnice. W Górach Opawskich wynoszą one 700 mm, a na terenach niżej położonych 975 mm. Najwięcej opadów notuje się w lipcu, sierpniu i czerwcu (wyjątek stanowiło bardzo suche lato 1992 roku). W okresie wegetacyjnym średnia suma opadów wynosi 380 mm. Średnio w roku występuje ok. 150 dni z opadem. Śnieg leży na tym terenie ok. 75 dni, zwykle dłużej w okolicy Głucholaz. Na Biskupie Kopie utrzymuje się 110 dni. Ulewne deszcze jakie w dniach 6-10 lipca 1997 roku spadły na Góry Opawskie spowodowały powódź (prawdopodobnie większa niż w 1903 roku). W Głucholazach w ciągu jednej doby (6 VII) spadło 150 mm deszczu, w Jarnołtówku – 187 mm (wieloletnia średnia lipca dla Jarnołtówka wynosi 116 mm).

Usłonecznienie.

Warunki klimatyczne zależą w dużej mierze od ilości energii słonecznej dochodzącej do podłoża. Dlatego też czynnikami modyfikującymi ilość otrzymywanej energii są urozmaicona rzeźba terenu i szata roślinna. Pod względem usłonecznienia rejon Głucholaz odpowiada normie przyjmowanej dla uzdrowisk Europy Środkowej; roczna suma godzin z dopływem bezpośredniego promieniowania słonecznego wynosi tu około 1500. Stosunkowo równomiernie rozkłada się w ciągu roku liczba dni pogodnych, sprzyjających leczeniu uzdrowiskowemu i turystyce.

Oceniając ogólnie warunki klimatyczne i bioklimatyczne rejonu Głucholaz należy stwierdzić, że, zwłaszcza w rejonie części zdrojowej miasta oraz w Jarnołówku i Pokrzywnej, sprzyjają one wypoczynkowi i leczeniu klimatycznemu prawie przez cały rok.

2.2. Walory krajoznawcze środowiska historyczno-kulturowego

Atrakcyjność kulturowa gminy Głucholazy wiąże się zarówno z bogatą historią tych obszarów, jak i połączenia relikwów architektury i dawnego górnictwa złota z interesującym krajobrazem, niezwykle cennym przyrodniczo. We współczesnej turystyce właśnie połączenie tych cech, różnorodność rodzajowa walorów turystycznych i możliwość ich wielostronnego wykorzystania, stanowią ważne kryteria atrakcyjności turystycznej regionu i miejscowości. Powodem takiej tendencji w ocenie uwarunkowań rozwojowych turystyki są, coraz silniej występujące w światowej turystyce zrównoważonej, trendy łączenia celów wypoczynkowych z poznawczymi i aktywny stosunek do odwiedzanego środowiska.

Gmina Głucholazy jest stosunkowo bogata w rozproszone obiekty historyczne, zarówno kościoły, zabytki architektury obronnej, elementy dawnej zabudowy uzdrowiskowej, pałace i dwory z parkami o charakterze krajobrazowym, z cennymi zespołami starodrzewu oraz domy mieszkalne, które mogą stanowić przedmiot zainteresowania krajoznawczego. Na szczególną uwagę zasługują następujące obiekty krajoznawcze:

A. KOŚCIOŁY:

Głucholazy

- **Kościół parafialny św. Wawrzyńca** - pochodzi z drugiej połowy XIII wieku. Z tego okresu zachował się wczesnogotycki portal ozdobiony maskami mnichów oraz masyw zachodniej fasady. Obecny wygląd budowla uzyskała po przebudowie w latach 1729 -1733. Barokowe wnętrza wykonał K. Tausch wg projektu J.I. Töpfera. Neobarokowe hełmy wież i główny ołtarz pochodzą z początku XX wieku.
- **Kościół św. Franciszka** - wybudowany został w latach 1865 - 1866 z datków miejscowych ewangelików. Projekt opracował i kierował budową Hartman z Nisy. Wnętrze kościoła zdobi murowany ołtarz z 1890 roku oraz drewniany strop kasetonowy.
- **Kościółek św. Rocha** - to pamiątka po wielkiej epidemii dżumy, która nawiedziła miasto w połowie XIV w. - Powstał w latach 1626-1627 na miejscu kaplicy z 1350 roku, a odnowiony został w 1860 roku. Był to kościółek cmentarny. Wewnątrz zachował się późnorenesansowy ołtarz z 1625 roku.

Biskupów

Kościół parafialny p.w. Zwiastowania N.M.P. Wzmiankowany w 1286. Obecny zbudowany zapewne w XIV w. Wieża dobudowana w 1750r., częściowo przebudowany w 1770r. Gotycki i barokowy. Na strychu ponad sklepieniem nawy zachowane fragmenty polichromii późnogotyckiej.

Bodzanów

Kościół Parafialny p.w. św. Józefa. W XVI w. wzmiankowana kaplica. Obecny zbudowany na pocz. XVIII w., przebudowany na pocz. XIX w. Barokowo-klasycystyczny.

Burgrabice

Kościół parafialny p. w. św. Bartłomieja. Wzmiankowany 1422. Obecny zbudowany zapewne w. XVI, przebudowany ok. 1720(wzniesienie zakrystii oraz kruchty pd. i sklepienie wnętrza). Rozbudowany 1913-4 przez dodanie od zach. (w miejsce wieży) neobarokowej części centralnej. Późnogotycki, wskutek przebudowy pozbawiony niemal całkowicie cech stylowych.

Charbielin

Kościół fil. p.w. św. Jana Chrzciciela. Wzmiankowany w 1302r. Przebudowany w na przełomie XV/XVI w., z tej świątyni zachowały się, być może, fragmenty murów przyziemia. Obecny wzniesiony w 1780r. Spalony w czasie działań wojennych w 1945r. odbudowany w 1958r. Barokowo-klasycystyczny o zatartych cechach stylowych na zewnątrz.

Gierałcice

Kościół parafialny p. w. św. Michała Archanioła. Wzmiankowany 1302. Przy obecnym zbudowanym 1869-71, murowany, neogotyckim, zachowana wieża poprzedniego kościoła, wzniesiona zapewne 1615. Późnorenesansowa. Murowana z kamienia, otynkowana. Kwadratowa, z kruchtą sklepioną żaglasto z w. XIX. W kruchcie portal renesansowy, kamienny, prostokątny, z profilowaniem od jednej trzeciej wysokości

Jarnołtówek

Kościół św. Bartłomieja wzmiankowany w 1339 r. Do 1903 r. stał w miejscu obecnej szkoły. Zniszczony przez powódź został rozebrany i wybudowany w nowym miejscu w 1907 r. Wewnątrz marmurowa płyta dotycząca fundacji poprzedniego kościoła 1753 – 54. Na pobliskiej plebani chorągiewka z postacią św. Bartłomieja i datą 1754, przeniesiona z poprzedniego kościoła. Przed budynkiem granitowa, zapewne średniowieczna, kropielnica.

Nowy Świętów

Kościół św. Chrystusa Króla wzmiankowany już w roku 1302. W 1419 przebudowany został w stylu gotyckim Obecny wygląd zawdzięcza rozbudowie w roku 1937. Do dziś zachowały się romańskie detale kamieniarskie oraz otaczający kościół mur z przełomu XV i XVI w.

Nowy Las

Kościół parafialny p. w. św. Jadwigi (pierwotnie p. w. N. P. Marii). Wzmiankowany 1302. Z poprzedniego gotyckiego, zniszczonego 1817, zachowane przyziemie wieży. Obecny zbudowany 1819-23 wg planów Karola Fryderyka Schinkla lub Wollenhaupta, inspektora budowlanego z Nysy, przez mistrza murarskiego Böhma. Częściowo spalony 1945, odbudowany w 1949. Późnoklasycystyczny.

Polski Świętów

Kościół pw. Jana Chrzciciela wzmiankowany w 1302r. W roku 1660 zbudowano wieżę, a w 1933 roku kościół powiększono. Wewnątrz zachowały się rzeźbione, figuralne wsporniki i fragmenty polichromii. Otaczający kościół mur kamienny wraz z bramą pochodzą z XIV wieku.

Stary Las

Kościół parafialny p. w. św. Marcina. Wzmiankowany 1302. Zbudowany zapewne pocz. w. XIV. Rozbudowany 1913. Neobarokowy z zachowanymi murami wczesnogotyckiego, prostokątnego prezbiterium, wzniesionymi z kamienia łamanego, otynkowanymi.

Sucha Kamienica

Kaplica p. w. św. Michała Archanioła, murowana neogotycka. Dach wieży zwieńczony chorągiewką z datami; 1738(zapewne data budowy poprzedniej kaplicy), 1863(budowa obecnej) i obecnej (odnowienie)

B. ZABYTKI ARCHITEKTUR OBRONNEJ:

Głucholazy

Mury miejskie - Wzniesione 1350 w miejsce poprzednich obwarowań palisadowych z wieżami drewnianymi wzmiankowanymi 1344. Częściowo rozebrane w czasie wojen husyckich, odbudowane 1460. 1632r. rozbudowanie umocnień przez odbudowę baszt i bastionów. Pierwotnie dwie bramy: Dolna, wzmiankowana 1315, Górna, wzmiankowana 1418, w wiekach późniejszych występują bramy Ceglana (od wsch.) i Wodna (od zach.). Rozebrane 1838-60. Murowane z kamienia z użyciem cegły. Zachowane w nieznacznym fragmencie wtopionym w budynki dawnego zespołu wójtostwa.

Baszta Bramy Górnej - Wzniesiona 2. poł. w. XIV, nadbudowana 1631. Odnowiona 1795 i 1899-1902. Gotycko- renesansowa. Murowana z kamienia z ceglana attyką i zwieńczeniem. Kwadratowa o ścianach nieznacznie zwężających się ku górze. Od strony miasta w połowie wysokości trójkątnie zamknięta wnęka, pod którą dwa kamienne wsporniki. W górnej części wąskie okienka strzelnicze, w niektórych z nich kamienne rzygacze. W zwieńczeniu ścian attyka rozczłonkowana ślepymi, pół kuliście zamkniętymi arkadami, w których strzelnice kluczowe; grzebień złożony z postumentów, z których narożne wyższe, zwieńczonych ozdobnymi, kamiennymi zakończeniami; co drugi

postument ujęty parami uproszczonych esownic. Baszta nakryta 1902 czworoboczną murowaną piramidą, w miejsce dachu pogrążonego, zwieńczoną wiatrowskazem w kształcie głowy kozy datami 1631 i 1795.

C. DOMY MIESZKALNE

Głucholazy - zespół dawnego wójtostwa przy ul. M. Curie-Skłodowskiej. Istniał w średniowieczu. Zniszczony 1428 w czasie wojen husyckich. 1472 wzmiankowana budowa wieży. 1622-1787 w posiadaniu jezuitów. W 1815 nabyty przez miasto. Spalony 1729 i 1834, następnie odbudowany i przekształcony na szkołę. 1880 ponownie przebudowany, w trakcie przebudowy rozebrana wieża. Pierwotnie renesansowy, wskutek przebudów pozbawiony całkowicie cech stylowych. Murowany, otynkowany. Wzniesiony wokół dziedzińca o rzucie zbliżonym do trapezu, złożony z dwóch budynków: mieszkalnego usytuowanego od zach. i pd.), oraz gospodarczego (obecnie remiza, usytuowany w części wsch.).

Głucholazy – zabytkowe kamienice w centrum Głucholaz

C. PAŁACE I DWORY:

Jarnołówek - zespół dworski z drugiej poł. XIX wieku. Powstał w miejscu dawnego dworu obronnego z XVI w. Z tego okresu zachowała się jedynie fosa i fragmenty murów. Stojąca obok barokowa oficyna wzniesiona została w poł. XVIII wieku. W otaczającym dwór parku znajduje się wiele drzew - pomników przyrody.

D. KLASZTORY

Bodzanów – klasztor oblatów; Wieś od średniowiecza w posiadaniu wójta z Głucholaz 1622 wraz z wójtostwem przechodzi w ręce jezuitów, którzy wnoszą budynek klasztorny. Obecny zbudowany zapewne w. XVIII. 1788-Pocz. w. XX w posiadaniu świeckich właścicieli dóbr. Murowany, otynkowany. Zwrócony frontem ku zach. Piętrowy, częściowo na sklepionych piwnicach. Wzniesiony na rzucie litery L, z nowszą kaplicą występującą pośrodku skrzydła od. pd. Od strony dziedzińca w narożniku u styku obu skrzydeł krużganek otwarty w przyziemiu arkadami o łuku siodłowym z naczółkiem od pn., kryty łupkiem.

D. ZABYTKOWE OBIEKTY TECHNIKI:

Głucholazy – relikty średniowiecznej eksploatacji złota na zboczach Góry Parkowej w dolinie Sarniego Potoku i Potoku Zdrojowego. Zachowały się m.in. pozostałości po szybach, hałdy przemytego urobku, tama spiętrzająca wodę na Sarnim Potoku.

Jarnołtówek - tama na Złotym Potoku wybudowana została w 1907 roku jako zaporę przeciwpowodziową zabezpieczająca okolice przed gwałtownie wzbierającymi, w wyniku deszczów, wodami górskiego potoku, Liczy 15,4 m wysokości i około 50 m długości. Podczas powodzi w lipcu 1997 roku brakowało zaledwie 30 cm do przelania się wody nad zaporą.

E. INNE OBIEKTY:

Stary Las - grodzisko średniowieczne;

Jarnołtówek - Górski Dom Turysty – schronisko pod Kopą Biskupią. Wybudowane w latach 1924-25, rozbudowane w roku 1927. Nosi nazwę Bohdana Małachowskiego, ale po wojnie tłumacząc nazwę niemiecką bardzo długo nazywane było „Górnoślązaczka”.

Zabytkami kultury materialnej, dokumentującymi sztukę ogrodniczą są na terenie gminy dwa parki podworskie w Bodzanowie i Jarnołtówku

Bodzanów - Park dworski w, pow. 1,5 ha, wiek drzew 130-150 lat (przeważają: lipa drobnolistna i jesion wyniosły, ponadto grab zwyczajny i buk zwyczajny). Najistotniejszym elementem są aleje starych drzew.

Jarnołtówek - Park pałacowy w – założony pod koniec XIXw., pow. 2 ha, wiek drzew 90 – 150 lat. W drzewostanie parku dominują lipa drobnolistna, jesion wyniosły, buk pospolity i dąb szypułkowy. Kilka drzew to proponowane pomniki przyrody, np. Tulipanowiec amerykański o obwodzie 3,90 m i wiąz polny o obwodzie 3,95 m.

Reasumując należy stwierdzić, że historyczne walory kulturowe gminy Głucholazy stanowią bardzo istotny składnik potencjału turystycznego tego obszaru. Występowanie wielu obiektów zabytkowych może w znaczny sposób uatrakcyjnić wędrówki na szlakach turystycznych.

2.4. Inne atrakcje turystyczne

Dla podniesienia ogólnej atrakcyjności turystycznej gminy bardzo istotne znaczenie ma liczba i rodzaj organizowanych dla turystów atrakcji. Do atrakcji tych należą przede wszystkim różnego rodzaju imprezy. Z aktualnie organizowanych na terenie gminy imprez wymienić należy przede wszystkim:

- imprezy sportowe i sportowo-rekreacyjne, do których zaliczyć należy:
  1. Międzynarodowy Turniej Szachowy „O Puchar Gór Opawskich”,
  2. Międzynarodowy Turniej Koszykówki Dziewcząt,
  3. ŠkodaAuto Grand Prix MTB,
  4. Międzynarodowy Bieg Uliczny „Głucholazy – Złote Hory – Głucholazy”,
  5. Mistrzostwa Polski Służb Mundurowych w Szachach,
  6. Rajd Kolarski „Zdobywamy Pradziada”,

7. Szachowe Mistrzostwa Polski Polityków,
8. Rajd Kolarski „Kouty n/Desnou – Elektrownia”,
9. Grand Prix Głuchołaz w siatkówce plażowej,
10. Trójki Kolarskie „O Puchar Burmistrza”,
11. Ogólnopolski Bieg Uliczny Służb Mundurowych,

- imprezy kulturalne:

1. Dni Głuchołaz
2. Święto Gór Opawskich
3. Międzynarodowe Interdyscyplinarne Warsztaty Twórcze,
4. Międzynarodowe Kursy Muzyczne

Imprezy te odbywają się przede wszystkim w miesiącach letnich, w trakcie sezonu turystycznego. Istnieje potrzeba organizowania nowych imprez cyklicznych ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń sportowo-kulturalnych atrakcyjnych dla turystów. Pamiętać należy również o korzystnym dobieraniu ich terminów.

3. Uwarunkowania ekologiczne

3.1. Obszary chronione i wymagające ochrony

Należy podkreślić, że zdecydowana większość obszarów użytkowanych turystycznie i planowanych do zagospodarowania turystycznego w powiecie objęte są systemem ochrony przyrody.

Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”

Położenie geograficzne gminy, zróżnicowana budowa geologiczna, bogactwo flory i fauny sprawiło, że jej południowa część uznana została w 1988 r. *Parkiem Krajobrazowym*.

W granicach parku znalazła się:

- uzdrowska część miasta Głuchołazy;
- wsie: Podlesie, część Konradów (dawny przysiółek Skowronków), Jarnońówek, Pokrzywna

Do otuliny Parku, której północną granicę stanowi droga Głuchołazy – Prudnik włączona została pozostała część miasta Głuchołazy, wieś Konradów i część wsi Charbielin (1/10 powierzchni wsi). Łącznie tereny gminy Głuchołazy stanowią 40% powierzchni Parku Krajobrazowego „*Góry Opawskie*”.

Rezerваты

W 1999 roku na obszarze gminy utworzono 3 rezerваты leśne o statusie rezerwatu częściowego. Łączna powierzchnia 87,02 ha (0,5 % pow. gminy).

- **"Cicha Dolina"** - powołany Rozporządzeniem Wojewody Opolskiego Nr P/5/99 z dnia 1 marca 1999 r., o powierzchni 56,94 ha, obejmujący drzewostany zbliżone do naturalnych zlokalizowane w dolinie Bystrego Potoku. Największy udział powierzchniowy mają w nim lite lasy bukowe w wieku od 100 do 150 lat. Na szczególną uwagę zasługują też okazałe jodły (*Abies*), świerki (*Picea*), dęby (*Quercus*), jesiony (*Fraxinus*), jawory (*Acer pseudoplatanus*), olsze (*Alnus*) i brzozy (*Betula*). Stwierdzono kilka stanowisk naparstnicy purpurowej (*Digitalis purpurea*), lilii złotogłów (*Lilium martagon*). W runie leśnym spotykamy najczęściej: kosmatkę (*Luzula*), narecznicę samczą (*Dryopteris filix-mas*), szczawik zajęczy (*Oxalis acetosella*), niecierpka pospolitego (*Impatiens noli-tangere*), marzankę wonną (*Asperula odorata*), borówkę czernicę (*Vaccinium myrtillus*). Uwagę zwracają też ciekawe zwietrzliny skalne i niewielki ciek wpadający do Bystrego Potoku.

- **"Las Bukowy"** - powołany Rozporządzeniem Wojewody Opolskiego Nr P/4/99 z 1 marca 1999 r., o powierzchni 21,12 ha, obejmujący piękny drzewostan bukowy w wieku ok. 130 lat z pojedynczymi okazami świerka (*Picea*), jodły (*Abies*), sosny (*Pinus*) i modrzewia (*Larix*). Las położony jest malowniczo na północnym stoku Góry Parkowej przy rzece Biała Głuchołaska. W runie spotykamy jeżynę (*Rubus*), kostrzewę leśną (*Festuca altissima*), starzec Fuchsa (*Senecio fuchsii*), szczawik zajęczy (*Oxalis acetosella*), kosmatkę owłosioną (*Luzula pilosa*) i sałatkę leśną (*Mycelis muralis*). Na uwagę zasługuje urozmaicona rzeźba terenu z ciekawymi odsłonięciami skalnymi, wąwóz z bezimiennym ciekiem i źródłem.

- **„Nad Białką”** – powołany Rozporządzeniem Wojewody Opolskiego Nr P/5/99 z dnia 1 marca 1999r., o powierzchni 8,96 ha. Położony jest w granicach miasta Głuchołazy, w części zdrojowej. Utworzony został w celu zachowania walorów krajobrazowych i geologicznych przełomu rzeki Białej Głuchołaskiej ze śladami po eksploatacji złota z XIII i XIV wieku. Teren rezerwatu wznosi się od wysokości 297 m n.p.m. do 340 m n.p.m. Porośnięty jest zwartym drzewostanem świerkowym z domieszkowo występującym bukiem (*Fagus*), lipą (*Tilla*), modrzewiem (*Larix*), jodłą (*Abies*) i sosną (*Pinus*). Dużym urozmaiceniem są ślady eksploatacji złota z okresu średniowiecza w postaci reliktywów szybów, hałd i zwałów przemytego materiału zwirowo-piaszczystego, widoczne w północnej części rezerwatu. W odsłoniętych profilach, doliny Białej Głuchołaskiej zaobserwować można żyły kwarcytowe, warstwy łupków biotytowych, gnejsy czy łupki kwarcytowe. Flora stosunkowo uboga. Pospolicie występuje konwalijka dwulistna, szczawik zajęczy (*Oxalis acetosella*), borówka czarna (*Vaccinium myrtillus*) i jeżyna (*Rubus*), wzdłuż cieków – lepiężnik biały (*Petasites albus*), a na półkach skalnych – znakocica skalna. Z roślin objętych ochroną paprotka zwyczajna (*Polypodium vulgare*), podrzeń żebrowiec (*Blechnum spicant*), bluszcz pospolity (*Hedera helix*), barwinek pospolity

(*Vinca minor*), wawrzynek wilczelyko (*Daphne mezereum*) i kopytnik pospolity (*Asarum europeum*). Przez teren rezerwatu poprowadzono ścieżkę przyrodniczo-dydaktyczną „Przez Górę Chrobrego”.

Pomniki przyrody są elementem ochrony cennych przyrodniczo obiektów punktowych (drzew, gładów), powierzchniowych (skupienia drzew) i liniowych (aleje drzew). Na terenie gminy Głucholazy jest 6 pomników przyrody - okazów drzew.

Pomniki przyrody ożywionej w gminie Głucholazy

Lp.	Nr rejestru pomników	Gatunek	Wiek (lata)	Obwód (cm)	Wysokość (m)	Położenie
1.	15 (2 szt.)	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	220 220	350 325	26 28	Po prawej stronie alei prowadzącej do dworu w Jarnołtówku
2.	17 (2 szt.)	Topola biała <i>Populus alba</i>	150 150	380 świadek	30 4	Jedno drzewo w parku otaczającym dwór, drugie przed budynkiem dworu w Jarnołtówku
3.	18 (2 szt.)	Dąb szypułkowy <i>Qercus rober</i>	200 200	390 475	20 21	Na 13 km drogi z Nysy do Głucholaz, po prawej stronie
4.	173	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	400	615	23	W Głucholazach na rynku
5.	287	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	300	532	17	W miejscowości Pokrzywna na terenie posesji nr 27
6.	434	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	320	490	32	Przy drodze prowadzącej na Biskupią Kopę, przy budynku posesji w Jarnołtówku 182

Obok 9 drzew pomnikowych autorka monografii Parku Krajobrazowego „Góry Opawskie” wytypowała do ochrony pomnikowej kilkadziesiąt okazów drzew zasługujących już dziś na włączenie ich w poczet pomników przyrody. Większość z nich rośnie na obszarze parku. Wśród wytypowanych obiektów znajdują się gatunki rodzime jak np.: buk pospolity, dąb szypułkowy, jesion wyniosły oraz spora liczba drzew obcego pochodzenia jak np.: daglezja zielona, żywotnik olbrzymi, tulipanowiec amerykański.

Na terenie gminy wyróżniono kilka stanowisk proponowanych jako pomniki przyrody nieożywionej, ważnych dla dokumentacji zdarzeń geologicznych i celów dydaktyczno-krajobrazowych, stanowiących również przyrodnicze atrakcje turystyczne.

Są to:

- sztolnia po eksploatacji złota, znajdująca się przy promenadzie spacerowej wzdłuż rzeki Białej Głucholaskiej w części zdrojowej miasta;

- grupa odsłoneń warstw andełohorskich 2 000m², wysokości do 15 m, przy szosie prowadzącej z Jarnołówka do Pokrzywnej;
- grupa odsłoneń warstw andełohorskich w kształcie ambony skalnej o pow. 100m² i wysokości 2 m przy niebieskim szlaku w drodze z Jarnołówka na Biskupią Kopę nazwana „Karlikami”. Tworzy ona taras z malowniczym widokiem na dolinę Złotego Potoku;
- kamieniołom po eksploatacji łupków „Gwarkowa Perć” przy ścieżce dydaktyczno-przyrodniczej, prowadzącej wzdłuż Bystrego Potoku na Biskupią Kopę;
- kompleks odsłoneń skalnych o nazwie „Karolinki”, stanowiących północną krawędź przełomowej doliny Złotego Potoku;
- malowniczo usytuowany na dnie kamieniołomu staw „Żabie Oczko” o powierzchni 600 m², obrzeżony stromymi do 16 m wysokimi ścianami.

3.2 Zagrożenia walorów turystycznych.

Jednym z głównych problemów ekologicznych, warunkujących w znacznym stopniu możliwość rozwoju turystyki na obszarze gminy jest zanieczyszczenie wód powierzchniowych.

Biała Głuchołaska wykazuje zanieczyszczenie pod względem bakteriologicznym. Jej wody wprowadzane na teren Polski z Czech są stosunkowo wysokiej jakości, lecz właśnie pod względem wskaźników biologicznych nie spełniają one wymagań I klasy czystości śródlądowych wód powierzchniowych. Jeśli chodzi o jakość wód pod względem fizykochemicznym to zawartość szkodliwych związków (różnych form azotu i fosforu jak i detergentów) mieści się w wartościach określonych dla I klasy czystości. Ilość i jakość ścieków odprowadzanych do Białej Głuchołaskiej na terenie Czech oraz stopień ich mineralizacji sprawia, że jakość jej wód nie pozwala, jak na razie, na zorganizowanie kąpieliska na rzece. Ze względu na transgraniczność cieku brak było, do tej pory, możliwości kontrolowania ilości i jakości ścieków do rzeki oraz nałożenie ograniczeń na ten proceder.

Złoty Potok bierze swój początek, podobnie jak Biała Głuchołaska, na terenie Czech. Jednak jakość prowadzonych wód jest gorsza. Dotyczy to zwłaszcza zawartości azotu i fosforu. Zawartość związków tych pierwiastków powinna w wodach górskich mieścić się w granicach I klasy czystości. W Złotym Potoku zawartość azotynów były średnio w granicach II klasy, a zarejestrowane wartości ekstremalne wykaczały daleko poza granice III klasy. Podobnie wysoka jest zawartość fosforu. Wysoka zawartość tych związków związana jest z brakiem kanalizacji sanitarnej i odprowadzaniem ścieków do cieku zarówno po polskiej, jak i czeskiej stronie.

Cechą charakterystyczną wód Złotego Potoku jest stosunkowo wysoka zawartość miedzi i cynku, których nadmiar wykazuje właściwości toksyczne. Wysoka zawartość miedzi w tym cieku jest konsekwencją budowy geologicznej.

Występowanie na tym terenie obszarów złotonośnych idzie w parze z występowaniem podwyższonych zawartości miedzi. Jej wysoka zawartość może ograniczać możliwości korzystania z wód tego potoku. W przypadku przekroczenia stężenia dla II klasy czystości śródlądowych wód powierzchniowych, powinno wykluczyć organizowania kąpielisk. Taki warunek w znacznym stopniu ograniczałby możliwość zasilania basenu w Pokrzywnej wodami Złotego Potoku. Dlatego też konieczne wydaje się badanie w sezonie letnim nie tylko jakości bakteriologicznej wód basenu, ale także monitorowanie poziomu stężenia miedzi.

Oprócz zanieczyszczeń bakteriologicznych czy chemicznych istotną rolę w ocenie stopnia zanieczyszczenia wód spełnia występowanie w nich zanieczyszczeń wielkogabarytowych. Zarówno koryta Białej Głuchołaskiej jak i Złotego Potoku nie są od nich wolne. Stwierdza się w nich złom, opony i odpady komunalne (np. opakowania papierowe i plastikowe). Nawet przy stosunkowo czystej wodzie występowanie takich elementów powoduje, że woda oceniana jest wstępnie jako zanieczyszczona.

Jak już wspomniano wpływ na jakość wód dwóch największych i najbardziej znaczących ze względów zagospodarowania turystycznego cieków w gminie decyduje w dużej mierze gospodarka wodno-ściekowa zarówno po polskiej jak i czeskiej stronie. Jakość wód wpływających do z Czech jest uzależniona od stopnia skanalizowania jej zlewni i sposobu oczyszczania ścieków sanitarnych. W najbliższym czasie możemy liczyć na poprawę czystości Białej Głuchołaskiej ze względu na podjęcie działań zmierzających do stworzenia sprawnego systemu zbierania i oczyszczania ścieków po stronie czeskiej. Budowana jest tam, przy wsparciu funduszy unijnych, m.in. nowoczesna oczyszczalnia ścieków w miejscowości Česka Ves.

Na terenie gminy problem odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych nie został jeszcze rozwiązany. Co prawda działa już kolektor sanitarny prowadzący do oczyszczalni w Nysie, jednak, jak na razie, system kanalizacji zbiera ścieki bytowo-gospodarcze od 98,7% mieszkańców miasta, natomiast na obszarze wiejskim do kanalizacji odprowadzane są ścieki tylko z Bodzanowa. Nieskanalizowanych zostało jeszcze 16 sołectw, w tym tak bardzo istotne z punktu widzenia zagospodarowania turystycznego i ochrony środowiska naturalnego miejscowości Jarnołówki i Pokrzywna. W związku z tym konieczne jest kompleksowe rozwiązanie problemu odprowadzania ścieków terenu wiejskiego. Położenie gminy na obszarze dwóch zlewni: Białej Głuchołaskiej i Złotego Potoku oraz urozmaicona rzeźba terenu zmusza do przyjęcie rozwiązania, polegającego na odprowadzeniu ścieków poprzez kolektory przesyłowe do dwóch oczyszczalni ścieków. I tak miejscowości położone w zlewni Białej, poprzez budowę sieci kanalizacyjnej powinny zostać połączone z istniejącym już kolektorem przesyłowym do Nysy. Zadanie to zostało zgłoszone przez gminę Głuchołazy do dofinansowania ze środków

Funduszu Spójności Unii Europejskiej. Natomiast Jarnołówka i Pokrzywna, leżące w dolinie Złotego Potoku, powinny zostać objęte systemem odprowadzającym ścieki do oczyszczalni w Prudniku. Ponadto powstały kolektor, mógłby zbierać ścieki ze strony czeskiej, co pozwoliłoby na ochronę bioróżnorodności doliny potoku od źródeł tego cieku. Ze względu na transgraniczny charakter tego projektu może on zostać zgłoszony do dofinansowania w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III, wspierającej działania polsko-czeskie o ponadgranicznym zasięgu swego oddziaływania.

Zanieczyszczenie powietrza

Zanieczyszczenie powietrza w gminie powstaje głównie jako wynik procesu spalania paliw, głównie węgla kamiennego w kotłowniach spółdzielczych, zakładowych i paleniskach indywidualnych. Udział zanieczyszczeń technologicznych jest niewielki. Stopień zanieczyszczenia powietrza zależy jest głównie od wielkości emisji i koncentracji emitatorów na danym obszarze, od warunków przewietrzania oraz od wpływu źródeł transgranicznych. Należy podkreślić, że miasto i gmina Głucholazy nie są objęte monitoringiem krajowym i regionalnym dla badań powietrza, dlatego też dla oceny zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza wykorzystuje się wyniki badań emisji z zakładów przemysłowych w mieście.

W strukturze emitowanych zanieczyszczeń dominują zdecydowanie zanieczyszczenia gazowe nad pyłowymi. Wśród zanieczyszczeń gazowych największy udział kolejno mają: dwutlenek węgla, dwutlenek siarki, tlenek węgla i tlenki azotu. Na podstawie danych z zakładów można stwierdzić, że na terenie Głucholaz są spełniane warunki dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń w powietrzu. Niestety brak jest danych o emisji zanieczyszczeń z palenisk domowych. Problem ten dotyczy zwłaszcza centrum miasta, gdzie znaczna część budynków komunalnych nie jest podłączona do sieci ciepłowniczej.

W sytuacji rozwoju turystyki w gminie Głucholazy jednym z podstawowych źródeł zanieczyszczeń powietrza stać się może wkrótce emisja zanieczyszczeń od transportu samochodowego. Na podstawie danych literaturowych przyjąć można, że aktualnie około 30 - 50 % zanieczyszczeń powietrza w miastach pochodzi ze spalin samochodowych. Te dane nakazują z wielką rozwagą projektować trasy komunikacyjne prowadzące przez obszary o cennych walorach przyrodniczych i turystyczno-wypoczynkowych.

Jak już wspomniano stopień zanieczyszczenia powietrza uzależniony jest od warunków przewietrzania. I tak w dawnej części zdrojowej miasta, u podnóża Przedniej Kopy warunki te określono jako „silne” lub dość „silne”. Jednak istnieją odcinki doliny Białej Głucholaskiej gdzie warunki te są „słabe”.

Problem słabego przewietrzania występuje również w Jarnołówku, dotyczy to zwłaszcza części położonej wzdłuż doliny Złotego Potoku. Dlatego też przy wysokiej emisji z lokalnych kotłowni i palenisk domowych stopień zanieczyszczenia powietrza osiąga tam dość znaczne rozmiary.

W związku z powyższym bardzo ważne jest z punktu widzenia stanu aerosanitarnego podjęcie działań profilaktycznych, prowadzących do zminimalizowania zanieczyszczeń powietrza, poprzez wyeliminowanie lokalnych kotłowni i palenisk opalanych węglem.

Zagrożenie hałasem.

Podstawowym źródłem hałasu decydującym o klimacie akustycznym gminy jest komunikacja drogowa, przemysł i usługi.

Uciążliwość tras komunikacyjnych zależy od wielu czynników, a głównie od natężenia ruchu, struktury strumienia pojazdów, a zwłaszcza udziału w nim pojazdów ciężkich, prędkości pojazdów, rodzaju i stanu nawierzchni i jej konfiguracji, stanu technicznego pojazdów, charakteru zabudowy terenów przyległych do tras oraz od organizacji ruchu. Najbardziej zagrożone hałasem komunikacyjnym jest obszar miasta, przez które przebiega droga krajowa nr 40 i droga wojewódzka 411 ze stosunkowo dużym ruchem tranzytowym samochodów osobowych i ciężarowych. Ze względu na rangę turystyczną tej trasy, wzrasta na niej zdecydowanie natężenie ruchu pojazdów w sezonie letnim, co wyraża się wzrostem zagrożenia hałasem.

Uciążliwość akustyczna obiektów przemysłowych i usługowych oceniana jest na podstawie pomiarów. Pomiary hałasu wykonywane są przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w związku ze skargami mieszkańców lub zgodnie z przyjętym planem kontroli zakładów. W przypadku stwierdzenia przekroczenia wartości normatywnej ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska z dnia 31 stycznia 1980r (tj. Dz.U. nr 49 z 94r. ze zmianami) nakładała na wojewodę, a później na starostę obowiązek określenia decyzją dopuszczalnego poziomu hałasu dla kontrolowanego podmiotu gospodarczego. Decyzja ta była jednoznaczna z nakazem ograniczenia ponadnormatywnej emisji hałasu do poziomu dopuszczalnego. W roku 2002 nie wydano decyzji karnej dla zakładów z terenu gminy, co oznacza, że żaden z zakładów posiadających decyzję o dopuszczalnej emisji hałasu, nie przekraczał normatywnych poziomów hałasu. W roku 2003 na podstawie pomiarów hałasu stwierdzających przekroczenie wartości normatywnej poziomu hałasu, starosta powiatu nyskiego wydał pozwolenia na emitowanie ponadnormatywnego hałasu do środowiska dla zakładów:

1. Prisma Dekor Głuchołazy ul. W. Andersa 32,
2. Głuchołaskie Zakłady Papiernicze ul. W. Andersa 32.
w wysokości:
  - 50 dB w porze dnia (godz. 6-22),
  - 40 dB w nocy (godz. 22-6)

Dla zakładów rzemieślniczych i usługowych na terenie miasta nie był ustalany dopuszczalny poziom hałasu, co świadczy o tym, że praca tych zakładów nie była przyczyną skarg mieszkańców i nie powodowała emisji ponadnormatywnego hałasu. W roku 2002 i 2003 wpływały natomiast skargi na

uciażliwą pod względem hałasu działalność lokali rozrywkowych i letnich ogródków piwnych.

Pozytywne strony stanu klimatu akustycznego gminy:

- brak uciążliwego przemysłu,
- brak tranzytowych dróg ruchu krajowego o znacznym natężeniu ruchu,
- brak terenów zagrożonych hałasem,
- prawidłowa lokalizacja warsztatów usługowych.

Niekorzystny stan w zakresie klimatu akustycznego to:

- brak zieleni izolacyjnej i innych zabezpieczeń przed hałasem komunikacyjnym,
- przekroczenie normatywnych poziomów hałasu przy najbliższej zabudowie tras komunikacyjnych,
- uciążliwa w odczuciu mieszkańców działalność lokali rozrywkowych i letnich ogródków piwnych.

Zagrożenie powodziowe.

Podgórskie położenie sprawia, że gmina Głuchołazy wielokrotnie w swej historii nawiedzana była przez powodzie. Ostatnia wielka klęska, która dotknęła gminę w lipcu 1997 roku, poczyniła ogromne szkody w infrastrukturze turystycznej. W jej wyniku zniszczone lub poważnie uszkodzone zostały: promenada spacerowa nad Białą Głuchołaską, kąpielisko „Leśne”, ulice w części zdrojowej miasta, miejski stadion sportowy oraz liczne ośrodki bazy noclegowej.

Zebrane doświadczenia z okresu powodzi w 1997 roku powinny być wykorzystane przy planowaniu nowych obiektów infrastruktury turystycznej gminy. Również przy odbudowie zniszczonego zespołu basenów winno się równocześnie wykorzystać, położoną wyżej, część doliny Potoku Zdrojowego jako suchy zbiornik powodziowy dla redukcji szczytu fali wezbraniowej do wielkości odpływu nieszkodliwego.

3.3. Chłonność turystyczna

Określenie chłonności turystycznej obszarów obecnie użytkowanych turystycznie ma istotne znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska przyrodniczego przed nadmierną wielkością ruchu turystycznego. Umożliwia to także sterowanie ruchem turystycznym, co ma duże znaczenie w użytkowaniu turystycznym obszarów.

Chłonność turystyczna oznacza zdolność środowiska przyrodniczego do przyjęcia takiego obciążenia przez turystów, które zapewni optymalne warunki wypoczynku i nie spowoduje zachwiania równowagi biocenotycznej w środowisku. Chłonność świadczy więc o możliwości użytkowania turystycznego obszarów bez określenia ich funkcji i sposobu zagospodarowania.

Chłonność turystyczna obszarów jest uzależniona od odporności poszczególnych ekosystemów na użytkowanie turystyczne. Zależność ta jest wprost proporcjonalna, im wyższa odporność tym wyższa chłonność.

W przypadku gminy Głucholazy określono chłonność turystyczną lasów traktując te elementy jako obszary chłonnościowe. Dla powierzchni leśnych zastosowano dwa wskaźniki chłonności 0,9 i 3,3 osoby/ha, uzależniając zastosowany wskaźnik od odporności siedlisk na presję turystyczną. Dla siedlisk najbardziej korzystnych do użytkowania turystycznego ze względu na odporność na presję turystyczną zastosowano wskaźnik 3,3 osoby/ha, natomiast lasów średnio i mało korzystnych dla użytkowania turystycznego przyjęto wskaźnik 0,9 osoby/ha. Przy analizie chłonności lasów brano też pod uwagę wiek drzewostanów. Lasy o wieku poniżej 40 lat wykluczano z tych obliczeń, gdyż tego typu lasy nadają się do użytkowania turystycznego jedynie po ciągach liniowych, bez możliwości penetracji powierzchniowej.

Łączna jednorazowa chłonność turystyczna powierzchni leśnych gminy wynosi ok. **9 tys. osób**.

Porównując omawiane wielkości chłonności turystycznej z ilością miejsc w istniejącej bazie noclegowej widać wyraźnie, że wykorzystanie chłonności turystycznej jest rzędu 45%. Można więc stwierdzić, że potencjał turystyczny walorów naturalnych gminy jest obecnie wykorzystany właśnie w tylu procentach.

4. Zagospodarowanie turystyczne

4. 1. Baza noclegowa

Na terenie gminy Głucholazy znajdują się 54 czynne obiekty stanowiących bazę noclegową gminy. Umiejscowione są one w Głucholazach (16 obiektów), Pokrzywnej (16 obiektów), Jarnołówku (15 obiektów), Starym Lesie (3 obiekty), Konradowie (4 obiekty). Według danych z roku 2003 ilość miejsc noclegowych wynosiła 4 079, w tym 2 649 miejsc całorocznych i 1 430 miejsc sezonowych. Umiejscowione są one w miejscowościach: Głucholazy (35,9% miejsc noclegowych), Pokrzywna (39 %), Jarnołówek (23,7%), Konradów (0,9%), Stary Las (0,5%).

Zgodnie z ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 roku o usługach turystycznych wyróżnia się dwie grupy obiektów, w których mogą być świadczone usługi hotelarskie. Pierwsza grupa to obiekty określone wprost jako „obiekty hotelarskie”, do których zaliczono następujące rodzaje: hotel, motel, pensjonat, kemping, dom wycieczkowy, schronisko młodzieżowe, schronisko i pole biwakowe. Zaszeregowanie następuje tu w drodze decyzji administracyjnej wydanej przez Wojewodę. Drugą grupę stanowią „inne obiekty, w których

świadczone są usługi hotelarskie”. Ewidencję tych obiektów prowadzi burmistrz lub wójt jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej.

Na terenie gminy Głucholazy tylko dwa obiekty zostały zaszeregowane do kategorii „obiekt hotelarski”, a mianowicie Ośrodek Wypoczynkowo-Rehabilitacyjny „Potok” w Jarnołówku jako pensjonat 3 gwiazdkowy i Schronisko Młodzieżowe w Głucholazach. Pozostałe to „inne obiekty świadczące usługi hotelarskie”.

Zestawienie bazy noclegowej przedstawia załącznik 1, w którym określano następujące cechy poszczególnych obiektów:

- położenie (miejsowość, gmina),
- rodzaj obiektu,
- ilość miejsc noclegowych całorocznych i sezonowych,
- standard, odnoszący się do ogólnego stanu technicznego obiektu oraz jego wyposażenia, w takie dodatkowe elementy jak: obiekty i urządzenia gastronomiczne, urządzenia sportowo-rekreacyjne, wypożyczalnie sprzętu sportowo-rekreacyjnego, parkingi,

Ogólną charakterystykę bazy przedstawiono w tabeli, w podziale na miejsca noclegowe całoroczne i sezonowe.

Tabela. Wielkość bazy noclegowej na terenie gminy Głucholazy

Lp.	Miejscowość	Miejsca noclegowe:			
		Całoroczne	Sezonowe	Pola namiotowe	razem
1.	Głucholazy	1157	308	-	1 465
2.	Pokrzywna	651	392	550	1 593
3.	Jarnołówek	785	140	40	965
4.	Konradów	36	-	-	36
5.	Stary Las	20	-	-	20
RAZEM		2649	840	590	4079

Znajdujące się na terenie gminy Głucholazy obiekty bazy noclegowej dysponują w sumie 4 079 miejscami noclegowymi. Jak wynika z tych danych w gminie przeważają zdecydowanie obiekty całoroczne (64,9% ogółu miejsc noclegowych).

Gmina Głucholazy m.in. ze względu na swoje tradycje uzdrowiskowe, posiada dobrze rozwiniętą bazę obiektów o charakterze leczniczo-wypoczynkowym (5 ośrodków), które obok usług hotelowych, posiadają zaplecze lecznicze w zakresie fizjoterapii i odnowy biologicznej. Obiekty te posiadają łącznie 530 miejsc o wysokim standardzie i stanowią bazę dla rozwijającej się turystyki rehabilitacyjnej czy też zdrowotnej.

4.2 Baza gastronomiczna i usługowa.

W bazie gastronomicznej w ostatnim dziesięcioleciu nastąpiły bardzo duże przekształcenia. W latach 70-tych i 80-tych istniała bardzo mała ilość obiektów gastronomicznych ogólnodostępnych. Podstawową rolę odgrywała baza żywniowa ośrodków wypoczynkowych, przeznaczona przede wszystkim do obsługi swoich gości. Obecnie część nierentownych obiektów uległa likwidacji, zaczęły natomiast na większą skalę funkcjonować niezależne obiekty gastronomiczne nie związane bezpośrednio z poszczególnymi obiektami bazy noclegowej. Część spośród obiektów restauracyjnych występuje jako sprzężone z noclegowymi obiektami turystycznymi. Standard tego typu obiektów (przeważnie wysoki) nawiązuje do standardu obiektów noclegowych.

Spośród obiektów gastronomicznych występują: restauracje, kawiarnie, pizzerie, puby i piwiarnie. Obiekty te są zróżnicowane pod względem wielkości, rodzaju i świadczonych usług. W niektórych przypadkach istnieje możliwość spożycia posiłków u kwaterodawców, co dotyczy przede wszystkim obiektów agroturystycznych. W sezonie letnim w powiecie otwartych jest ponadto kilka punktów gastronomicznych w Jarnołówku i Pokrzywnej.

Zakres usług oferowanych na terenie miasta i gminy obejmuje usługi fryzjerskie, szewskie, kosmetyczne, krawieckie, fotograficzne, optyczne, weterynaryjne, motoryzacyjne i inne. Brak jest niektórych typów usług jak np. z zakresu zegarmistrzostwa.

4.3 Obiekty i urządzenia turystyczno-rekreacyjne.

Duże znaczenie w obsłudze turystyki mają - najczęściej ogólnodostępne obiekty i urządzenia sportowo-rekreacyjne. Do jednych z najbardziej istotnych dla obsługi turystów obiektów należą w gminie Głucholazy basen kąpielowy „Leśny” w Głucholazach oraz kąpielisko „Leśne” w Pokrzywnej. Położenie tych obiektów i ich leśne otoczenie sprawia, że obiekty te stanowią o atrakcyjności turystycznej tych terenów. W przypadku basenu „Leśnego” zniszczenia spowodowane przez powódź 1997 roku oraz późniejsze próby jego odbudowy, a także, nieudana, jak na razie, inwestycja mająca na celu wybudowania w tym miejscu parku wodnego, spowodowały, że ten wspaniały niegdyś obiekt jest obecnie całkowicie zdewastowany. Ze względu na znaczenie basenu dla atrakcyjności turystycznej gminy sprawą niezwykle pilną jest jego odbudowanie i uruchomienie.

Doinwestowania wymaga również infrastruktura kąpieliska „Leśnego” w Pokrzywnej. Konieczna jest rozbudowa urządzeń rekreacyjnych takich jak np. modne w ostatnich latach długie zjeżdżalnia, które niewątpliwie podniosłyby atrakcyjność kąpieliska. Odbudowy i rozbudowy wymaga także infrastruktura

towarzyszącą w postaci obiektów gastronomicznych i noclegowych. Ostatnio podjęte inwestycje wskazują, że postulat ten zostanie w przeciągu krótkiego czasu zrealizowany. Problemem kąpieliska jest także duże stężenie związków miedzi w wodach zasilającego je Złotego Potoku. Dlatego też konieczne wydaje się badanie w sezonie letnim nie tylko jakości bakteriologicznej wód basenu, ale także monitorowanie poziomu stężenia miedzi.

Kolejnym zdewastowanym kąpieliskiem jest basen w Nowym Świątowie. Ten, będący własnością gminy, obiekt jest od 10 lat jest nieużytkowany. Jedynym rozwiązaniem dla tego basenu jest jego sprywatyzowanie. Ponowne jego uruchomienie mogłoby wypełnić lukę powstałą wskutek przedłużającej się odbudowy zespołu basenów w części zdrojowej miasta.

Ponadto na terenie gminy znajdują się jeszcze 4 mniejsze obiekty typu basen kąpielowy, położone na terenie ośrodków noclegowych, w tym jedna pływalnia kryta.

Do urządzeń, które stanowią o atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej regionu należy zaliczyć także wyciąg narciarski w Jarnońtówku, stanowiący własność prywatną. Jest to wyciąg orczykowy o długości ok. 300 m, położony na stoku o niewielkim stopniu nachylenia. Obiekt ten wydaje się być mało konkurencyjny w stosunku do tras zjazdowych w Czechach, które przewyższają go długością, infrastrukturą i bazą towarzyszącą, jak również atrakcyjnością położenia i walorami krajobrazowymi. Może on jednak spełniać swoje zadanie jako obiekt o warunkach optymalnych dla mało doświadczonych narciarzy i do nauki jazdy na nartach. Jego atrakcyjność można podnieść poprzez montaż oświetlenia stoku i urządzeń do sztucznego zaśnieżania, które pozwoliłyby na wydłużenie okresu czynnego wykorzystania wyciągu.

Oprócz w/w obiektów o charakterze sportowo-rekreacyjnym na terenie gminy znajdują się jeszcze korty tenisowe, miejski stadion sportowy, hala sportowa, boiska LZS. Należy zaznaczyć, że stadion miejski wymaga doinwestowania, aby stał się obiektem spełniającym wymogi profesjonalnych treningów lekkoatletycznych i piłkarskich. Również hala sportowa, będąca własnością KS „Chrobry”, wymaga remontu i dostosowania jej na potrzeby treningów i zawodów w sportach halowych. Braki w zakresie obiektów infrastruktury sportowej zostaną do 2006 roku wypełnione dzięki budowie nowoczesnej, pełnowymiarowej hali sportowej.

4.4. Szlaki turystyczne.

Ważną rolę w obsłudze turystów na terenie gminy pełnią szlaki i trasy turystyczne stanowiąc jedną z podstawowych form turystyki aktywnej.

Pieszne szlaki turystyczne

Szlak czerwony - najdłuższy, o długości 37 km. Umożliwiający poznanie najważniejszych atrakcji Gór Opawskich, biegnie z Głuchołaz przez Przednią, Średnią i Tylną Kopę, Skowronków, Jarnołówkę, Biskupią Kopę, Srebrną Kopę, Zamkową Górę, Pokrzywnę, Nową Wieś, Dębowiec do Prudnika.

W obrębie Kopy Biskupiej

Szlak żółty - 12 kilometrowy, najpopularniejszy szlak prowadzący z Jarnołówka do schroniska PTTK na Biskupiej Kopie, dalej przez Srebrną Kopę, zboczami Zamkowej Góry i Szyndzielowej Kopy do Pokrzywnej

Szlak niebieski - 10 kilometrowy, zwany "Szlakiem Przełomu Złotego Potoku" jest jednym z najbardziej malowniczych. Biegnie z Jarnołówka przez występy skalne zwane Karolinkami, skąd rozciąga się wspaniały widok na Dolinę Złotego Potoku, dalej przez Olszak (453 m.n.p.m.), gdzie znajduje się w dawnym kamieniołomie staw zwany Żabim Oczkiem, aż do Pokrzywnej. W Pokrzywnej przechodząc obok kąpieliska - szlak wchodzi na zbocza Biskupiej Kopy. Dochodząc do miejsca zwanego "Gwarkową Percią" turystów czeka wspinaczka po 35 stopniowej drabince przymocowanej pionowo do urwiska skalnego. W dalszej części trasa przechodzi przez tzw. "Piekiełko"- dawny kamieniołom, rozwidlenie szlaków turystycznych zwane "Rozdrożem pod Piekiełkiem" i odsłonięcia skalne "Karliki". Szlak kończy się w Jarnołówku.

W obrębie Góry Parkowej

Szlak żółty - długości ok.6 km zwany "Szlakiem Złotych Górników", jest chyba najciekawszym szlakiem w okolicach Głuchołaz. Prowadzi on do miejsc dawnego górnictwa złota oraz na szczyt Przedniej Kopy (495 m. n.p.m.). Wyruszając z placu z "Amorkiem" szlak przechodzi na promenadę spacerową biegnącą wzdłuż brzegu Białej Głuchołaskiej. Na jej przebiegu znajdują się dwa źródelka oraz relikty dawnego kopalnictwa złota - kilkunastometrowa sztolnia. Dalej szlak biegnie ul.Andersa, gdzie zobaczyć można XIX wieczne budynki dawnego uzdrowiska. Naprzeciwko ujęcia wody szlak skręca do lasu gdzie znajdują się tereny dawnej eksploatacji złota. Dalsza część trasy wiedzie z boczem Góry Parkowej wzdłuż rzeki Białej Głuchołaskiej stromo podchodząc na sam szczyt Przedniej Kopy przecinając Średnią i Górną Drogę Świńską. Kilkadziesiąt metrów przed szczytem znajduje się neogotycka Kaplica św. Anny wybudowana w 1908 r. Obok Kaplicy znajdują się tzw. "Wiszące Skały" o wysokości ok. 10 m. Na samym szczycie znajduje się 22 metrowa kamienna wieża widokowa wybudowana w 1898 r (obecnie nie czynna). Schodząc ze szczytu stromo biegnącą przecinką wychodzimy na polanę przy pensjonacie "Zacisze II" i "Jeziorku Łabędzim". Do punktu wyjścia wracamy ul. Parkową

Szlak niebieski - długości 7 km ma charakter szlaku spacerowego. Z placyku pod "Amorkiem" idziemy w górę razem ze szlakiem czerwonym aż do trzeciej kapliczki Drogi Krzyżowej, gdzie szlak niebieski skręca w lewo podążając dalej Drogą Krzyżową. Mniej więcej w połowie drogi znajduje się murowane źródło Sarniego Potoku o nazwie Studnia Jakubowa. Za ostatnią stacją Drogi Krzyżowej szlak niebieski biegnie przez Przełęcz 505 (Przełęcz Siodło). Dalej droga wiedzie z boczem Średniej i Przedniej Kopy tzw. Drogą Górną Świńską. Po drodze o łagodnym przebiegu z pięknym leśnym krajobrazem dochodzimy aż do Drogi Krzyżowej między drugą a trzecią kapliczką i potem razem ze szlakiem czerwonym powrót do punktu wyjścia.

Ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne

Poza wyznaczonymi pieszymi szlakami turystycznymi na terenie gminy funkcjonują znakowane ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne, które odgrywają dużą rolę w kształtowaniu świadomości ekologicznej, jak również stanowią atrakcję turystyczną, pozwalającą zapoznać się z dużą różnorodnością geologiczną i bogactwem przyrody okolic Głucholaz. Wyznaczono 4 takie ścieżki, oznaczając je skośnym zielonym paskiem na białym tle.

Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna "Z Jarnołtówka do Rozdroża Pod Piekiełkiem" - Opisywana ścieżka prezentuje wybrane walory przyrodniczo-krajobrazowe Parku Krajobrazowego "Góry Opawskie". Wiedzie z Jarnołtówka przez odsłoneńca skalne „Karliki” do „Rozdroża Pod Piekiełkiem”. Prawie na całej swej długości pokrywa się ze szlakiem niebieskim. Ponieważ prowadzi przez tereny leśne, podczas wędrówki pamiętać należy o wszystkich obowiązujących tu zakazach: płoszenia zwierzyny, niszczenia roślinności, hałasowania, rozniecania ognia, zaśmiecania terenu. Na przebiegu ścieżki występują liczne odsłoneńca skalne. Na ścieżce wyznaczono 1 miejsce przystankowe. Długość trasy ok 2,0 km.

Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna "Z Pokrzywnej przez Olszak i Żabie Oczko do Jarnołtówka" - Proponowana ścieżka dydaktyczna umożliwia dobre zapoznanie się z walorami przyrodniczo-krajobrazowymi terenu Gór Opawskich. Wiedzie z Pokrzywnej przez wzniesienie Olszak do starego kamieniołomu "Żabie Oczko" i dalej północną krawędzią malowniczego przełomu Złotego Potoku przez odsłoneńca skalne "Karolinki" do Jarnołtówka. Równolegle przebiega również szlak niebieski. Zwiedzanie ścieżki można także rozpocząć od strony Jarnołtówka. Dla celów edukacyjnych i poznawczych wyznaczono tu 2 miejsca przystankowe. Długość trasy: 4,3 km

Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna "Przez Górę Chrobrego w Głucholazach" - Proponowana ścieżka dydaktyczna pozwala na zapoznanie się

z walorami przyrodniczo-krajobrazowymi i kulturowymi części zachodniej Parku Krajobrazowego "Góry Opawskie". Wiedzie z części zdrojowej miasta Głucholazy promenadą spacerową nad rzeką Biała Głuchowska przez północny szczyt Góry Chrobrego - Przednią Kopę do Parku Zdrojowego w Głucholazach. Trasa tworzy zamkniętą pętlę. Prawie na całej swej długości pokrywa się ze szlakiem żółtym. Dla celów edukacyjnych i poznawczych wyznaczono tu 5 miejsc przystankowych. Długość trasy: 5,0 km.

Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna "Doliną Bystrego Potoku na Biskupią Kopę" - Proponowana ścieżka dydaktyczna umożliwi dobre zapoznanie się z walorami przyrodniczo-krajobrazowymi terenu Gór Opawskich. Wiedzie z Pokrzywnej malowniczym przełomem Bystrego Potoku przez Cichą Kotlinę na Biskupią Kopę. Biegł tędy, wyznaczony w końcu XIX wieku, najstarszy szlak Gór Opawskich. Dla celów edukacyjnych i poznawczych wyznaczono tu 3 miejsca przystankowe. Długość trasy 7,4 km.

Oznakowane trasy rowerowe na terenie gminy Głucholazy.

Przebieg międzynarodowej trasy rowerowej nr 9

Łączki - Biskupów - Gierałcice - Wilamowice Nyskie - Nowy Świątów - Bodzanów - Przejście graniczne Głucholazy/ Mikulowice

Przebieg krajowej trasy rowerowej nr 60

Kijów - Burgrabice - Biskupów - Gierałcice - Głucholazy - Konradów - Starowice - Jarnoltówek - Pokrzywna - Dębowiec

1. Turystyczna trasa rowerowa Gór Opawskich (ok.40 km)

Przebieg : **Prudnik** (klasztor o.o. Franciszkanów)- Chocim (stadnina koni)- Dębowiec (pomnik Josepha Eichendorfa) – **Pokrzywna** (kapielisko) – **Jarnoltówek** (zespół dworski) – Konradów (przejście graniczne) – **Głucholazy** – Gierałcice- Biskupów (klasztor o.o. Benedyktynów) – Burgrabice – **Sławniowice** (przejście małego ruchu granicznego)

2. Trasa dla rowerów górskich masywem Góry Parkowej (ok.10 km)

Przebieg : **Głucholazy** (plac z „Amorkiem”) – Droga Krzyżowa – Podlesie- **Głucholazy**

3. Trasa dla rowerów górskich masywem Kopy Biskupiej (ok.15 km)

Przebieg : **Pokrzywna** (kapielisko) – Schronisko PTTK pod Biskupią Kopą - Kopa Biskupia 889 m. n.p.m. (turystyczne przejście graniczne) – **Jarnoltówek**

Trasy rowerowe planowane do oznakowania

1. Trasa do Jeziora Nyskiego (ok.22 km)

Przebieg : **Głucholazy** – Bodzanów (klasztór o.o. Oblatów) – Nowy Świątów (zespół pałacowy z dworem) – Polski Świątów – Markowice (rezerwat przyrody Przyłek)- Łączki –Morów – Biała Nyska – **Jezioro Nyskie** – Nysa

2. Trasa wokół gminy Głucholazy

Przebieg: **Głucholazy** – Gierałcice– Wilamowice- Nowy Świątów- Stary Las – Nowy Las –Charbielin – Pokrzywna –Jarnołówek –Konradów – **Głucholazy**

Szlak kajakowy - Biała Głucholaska

Biała Głucholaska dla kajakarstwa na terenie Polski dostępna od Głucholaz (ok. 20 km). Szlak o charakterze górskim. Średni spadek to około 4 ‰, co powoduje, że odcinków o spokojniejszej wodzie praktycznie nie ma. Średni przepływ przy ujściu 5,7 m³/s.

Trudność przeciętnie WW I. W górnym biegu jest to szlak dość malowniczy (*) i uciążliwy (U4) ze względu na liczne sztuczne progi wymagające często przenoszenia kajaka, a zawsze rozpoznania przeszkody z brzegu. Dodatkowym utrudnieniem przy wysiadaniu z kajaka na bystrym nurcie są strome brzegi. Dolny bieg - od 7,4 km - tylko nieco uciążliwy (U2) można zaliczyć do najpiękniejszych górskich szlaków w kraju (**). Na przebycie szlaku potrzeba 4 - 5 godzin. Szlak dostępny jedynie na wiosnę lub w innej porze roku przy wysokim stanie wody.

5. Ruch turystyczny

Tereny turystyczne w gminie Głucholazy stanowią miejsce realizacji różnych form turystyki i wypoczynku przede wszystkim dla:

- mieszkańców gminy,
- mieszkańców powiatu nyskiego i powiatu prudnickiego,
- mieszkańców miast położonych w odległości do około 70 km, takich jak: Opole, Kędzierzyn-Koźle, Brzeg,
- mieszkańców miast położonych w większej odległości od gminy, np. Wrocław, miasta aglomeracji Górnego Śląska, Warszawa.

Ocenę wielkości ruchu turystycznego na terenie gminy przeprowadzono na podstawie:

- analizy stopnia wykorzystania obiektów bazy noclegowej w 2003 r. (dane otrzymane od gestorów bazy),
- szacunku wykorzystania obiektów całorocznych (w tym obiektów agroturystycznych), ośrodków z miejscami sezonowymi (domki kempingowe), pól namiotowych i na podstawie przyjętych następujących założeń:

- * w odniesieniu do obiektów całorocznych (włączono tu obiekty agroturystyczne, które są obecnie wykorzystywane podobnie jak ośrodki wypoczynkowe i przyjęto dla nich taką samą metodę oszacowania wielkości ruchu) założono, że ich wykorzystanie w poszczególnych miesiącach wykorzystanie miejsc noclegowych wynosiło:
  - styczeń – 20,54% - tj. 16 323 osobodni,
  - luty – 21,29% - tj. 15 791 osobodni,
  - marzec – 7,72% - tj. 6 135 osobodni,
  - kwiecień – 17,64% - 14 018 osobodni,
  - maj – 31,11% - tj. 24 723 osobodni,
  - czerwiec – 27,75% - tj. 22 053 osobodni,
  - lipiec – 88,53% - tj. 70 355 osobodni,
  - sierpień – 72,23% - tj. 57 401 osobodni,
  - wrzesień – 26,16% - tj. 20 789 osobodni,
  - październik – 24,61% - tj. 19 558 osobodni,
  - listopad 13,12% - 10 426 osobodni,
  - grudzień – 31,38% - 24 938 osobodni.
- * miejsca sezonowe w domkach kempingowych wykorzystywane są od czerwca do września, natomiast przez pozostałą część roku są zamknięte, przyjęto tu średnią wielkość wykorzystania w sezonie jak w przypadku obiektów całorocznych:
  - czerwiec 27,75% - tj. 6993 osobodni,
  - lipiec 88,53% - tj. 22 309 osobodni,
  - sierpień 72,23% - tj. 18 202 osobodni,
  - wrzesień 26,16% - tj. 6 592 osobodni.
- * w odniesieniu do pól namiotowych założono, że ich pojemność jest wykorzystywana w okresie lipiec – sierpień tylko w 50 %,
  - lipiec – 8 850 osobodni,
  - sierpień – 8 850 osobodni.

Wielkość ruchu turystycznego na terenie gminy przedstawia się następująco:

- w obiektach całorocznych (w tym gospodarstwach agroturystycznych i pokojach gościnnych) – 302 510 osobodni,
- w obiektach sezonowych (domki kempingowe) – 54 096 osobodni,
- na polach namiotowych – 17 700 osobodni.

Łącznie więc na terenie gminy Głucholazy w różnych formach turystyczno-rekreacyjnych ruch turystyczny wynosił w 2003 roku **374 510** osobodni.

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINIE GŁUCHOŁAZY

Tabela 6. Ruch turystyczny w gminie Głucholazy w 2003 roku (w tys. osobodni) w układzie rodzajowym

Miesiąc	Obiekty całoroczne	Miejsca sezonowe	Pola namiotowe	Ogółem
Styczeń	16 323	-	-	16 323
Luty	15 791	-	-	15 791
Marzec	6 135	-	-	6 135
Kwiecień	14 018	-	-	14 018
Maj	24 723	-	-	24 723
Czerwiec	22 053	6 993	-	31 159
Lipiec	70 355	22 309	8 850	101 514
Sierpień	57 401	18 202	8 850	84 453
Wrzesień	20 789	6 592	-	27 381
Październik	19 558	-	-	19 558
Listopad	10 426	-	-	10 426
Grudzień	24 938	-	-	24 938
RAZEM	302 510	54 096	17 700	374 306

6. Ocena spełniania funkcji uzdrowiskowych na obszarze gminy Głucholazy.

Głucholazy jako miejscowość uzdrowiskowa znana była już pod koniec XIX wieku. Statut uzdrowiska został utracony w 1945 roku. Mimo to miasto i okolice wciąż dysponowały i dysponują potencjalnymi walorami umożliwiającymi reaktywację uzdrowiska. Przeprowadzone w 2002 roku badania wykazały, że zarówno bioklimat dawnej strefy zdrojowej, jak i walory środowiska przyrodniczego a także istniejąca baza leczniczo-rehabilitacyjna i infrastruktura komunalna daje podstawy do starania się o odzyskanie statusu uzdrowiska.

Potencjalne funkcje uzdrowiskowe w Głucholazach.

Mimo, że po 1945 ustała w Głucholazach działalność uzdrowiskowa. Istnienie licznych budynków stanowiących wcześniej zakłady lecznictwa uzdrowiskowego spowodowały, że niektóre z nich nadal użytkowano do celów leczniczych i to spowinowaconych z lecznictwem uzdrowiskowym. Tak można ocenić historię Szpitala Pulmonologicznego MSWiA, który przez wiele lat usytuowany był w poniemieckim sanatorium „Franzesbad” a następnie został przeniesiony do nowego, wielokrotnie większego budynku. W konsekwencji sytuacji zdrowotnej społeczeństwa w Polsce w latach powojennych w pewnym okresie dominowało w nim leczenie gruźlicy. Obecnie oprócz chorób układu oddechowego w szpitalu tym prowadzi się również rehabilitację kardiologiczną. Obiekt ten choć przyjął nazwę szpitala stał się raczej kliniką o charakterze

uzdrowiskowym, który nie tylko spełnia ważną rolę medyczną ale też dydaktyczną.

Podobnie w dawnych obiektach uzdrowiska SP ZOZ w Głuchołazach utworzył ośrodek psychosomatyki i ośrodek prewencji i rehabilitacji kardiologicznej (dawny „Waldfrieden”). Uzupełnieniem bazy leczniczej Głuchołaz mógłby stać się Ośrodek Formacyjno-Rehabilitacyjno-Wypoczynkowy „Skowronek”.

Jak wynika z powyższego Głuchołazy, choć po wojnie nie reaktywowano tu uzdrowiska, doszły do stworzenia cennych ośrodków leczniczo-naukowych, mogących być podstawą dla wznowienia i rozwoju funkcji uzdrowiskowych.

Biorąc pod uwagę dawne i współczesne tradycje lecznicze zaproponowano tu następujące profile lecznicze:

- choroby układu ruchu i reumatyczne,
- choroby dróg oddechowych,
- choroby układu krążenia,
- choroby układu nerwowego,
- leczenie odwykowe,
- leczenie otyłości.

Potencjalne funkcje uzdrowiskowe w Jarnołówku.

Jarnołówek jest miejscowością o charakterze wypoczynkowym i klimatycznym. W Jarnołówku znajduje się szereg obiektów przystosowanych do pełnienia funkcji klimatoterapeutycznych. Stopień zainwestowania, znakomite warunki środowiskowe, krajobrazowe i klimatyczne dają podstawy do prowadzenia działalności uzdrowiskowej.

Bazę leczniczą na obszarze Jarnołówka tworzą: Ośrodek Leczniczo-Wypoczynkowy „Społem”, Ośrodek Leczniczo-Wypoczynkowy „Potok”, Ośrodek Rehabilitacyjno-Wypoczynkowy „MAX”, Ośrodek Wypoczynkowo-Leczniczy „Ziemowit”, Sanatorium rehabilitacyjne dziecięce „Aleksandrówka”.

7. Promocja turystyczna.

Gmina Głuchołazy od 10 lat prowadzi ożywioną działalność promocyjną, w której wyróżnić należy przede wszystkim: działalność reklamową związaną z wyzyskaniem możliwości jakie dają media, reklama wizualna oraz internet, działalność wydawniczą związaną promocją poprzez publikowanie folderów, ulotek, prospektów, zachęcających do odwiedzenia i wypoczynku w Górach Opawskich (załącznik), udziałem w targach turystycznych, organizacją imprez, kursów, konferencji promujących Głuchołazy oraz propagowaniem działalności turystycznej poprzez tworzenie dobrej opinii dla prowadzenia działalności turystycznej oraz jej produktów (public relations).

Potrzeba prowadzenia działalności promocyjnej została dostrzeżona przez władze gminne i znalazła swój wyraz w powołaniu wydziału odpowiedzialnego

za jej prowadzenie. W 1996 roku powstał Wydział Turystyki i Kultury Fizycznej, który od podstaw rozpoczął działalność promocyjną. Trzeba podkreślić, że do tego czasu gmina praktycznie nie posiadała materiałów promocyjnych. Kolejnymi praktycznymi posunięciami wspierającymi promocję regionu było przystąpienie do struktur Związku Gmin Polskich Euroregionu Pradziad oraz Agroturystycznego Stowarzyszenia Ziemi Nyskiej, utworzenie Centrum Informacji Turystycznej Miast Przygranicznych Głuchołazy – Złate Hory, systematyczny udział w targach turystycznych (Tour Salon w Poznaniu, Glob w Katowicach, Polagra w Poznaniu, W stronę słońca w Opolu), opracowanie i uruchomienie strony internetowej, nawiązanie kontaktów partnerskich ze Związkiem Gmin Nieder-Olm w Niemczech oraz Jesenikiem, Złatymi Horami i Mikulovicami w Czechach. Sprawy rozwoju turystyki zajęły również poczesne miejsce w opracowanej Strategii Rozwoju Gminy Głuchołazy. W Głuchołazach działają także stowarzyszenia celowe, które poprzez swoją działalność bezpośrednio lub pośrednio przyczyniają się do promocji pozytywnego wizerunku miasta. Należy do nich zaliczyć Towarzystwo Przyjaciół Głuchołaz.

Działalność promocyjna w zakresie turystyki powinna prowadzić do stworzenia pozytywnego wizerunku gminy przyjaznej dla turystów, gminy o bogatej infrastrukturze turystycznej, unikatowych walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych. Promocja turystyki powinna zostać powiązana z promocją gospodarczą, gdyż należy pamiętać, że Głuchołazy to również przemysł oraz usługi, dlatego należy dążyć do tworzenia koncepcji promocji zrównoważonej. Efektem takich działań winno być stworzenie swoistego, nowego wizerunku Gminy Głuchołazy jako miejsca, gdzie spokojnie można mieszkać, inwestować oraz wypoczywać. Nowy wizerunek gminy wymaga stworzenia systemu identyfikacji wizualnej czyli zbioru znaków i makiet graficznych przedstawiających jednolicie logotypy, barwy gminy w nawiązaniu do jej charakteru, a także sposobów ich wykorzystania.

Proponowany logotyp regionu powinien określać jego specyfikę i odrębność, wreszcie symbolizować on miejsca charakterystyczne dla Głuchołaz, Jarnołówka i Pokrzywnej oraz akcentować walory i atrakcje gminy. Posługiwanie się tym znakiem oraz udostępnianie go po zatwierdzeniu go przez Radę Gminy powinno przysługiwać wyłącznie Burmistrzowi Miasta. Zasadnym wydaje się podjęcie prac nad dalszymi markami charakteryzującymi kolejne odrębne produkty charakterystyczne dla Głuchołaz (agroturystyka, kulinaria, gospodarka itp.).

8. Instytucje związane z turystyką.

Na terenie gminy Głuchołazy działają następujące instytucje związane z turystyką: Wydział Promocji, Turystyki i Sportu Urzędu Miejskiego w Głuchołazach, Centrum Informacji Turystycznej Miast Przygranicznych

Głuchołazy-Złote Hory, Lokalny Fundusz Rozwoju Turystycznego Gór Opawskich, Głuchołaskie Forum Turystyczne, Biuro Usług Turystycznych „Opawy”, Biuro Usług Sportowo-Turystycznych „SPORT-TUR”, Przedsiębiorstwo Przewozowe „Henry”, Oddział PTTK w Głuchołazach, Zarząd Opolskich Parków Krajobrazowych.

Do zakresu działania Wydziału Promocji, Turystyki i Sportu UMiG w Głuchołazach należą m.in.:

- koordynowanie i planowanie rozwoju turystyki w gminie,
- turystyczna promocja gminy,
- współpraca z innymi instytucjami zajmującymi się turystyką oraz osobami fizycznymi prowadzącymi działalność turystyczną,
- podejmowanie inicjatyw w zakresie profesjonalnej i kompleksowej obsługi turystów,
- podejmowanie działań zwiększających infrastrukturę i bazę turystyczną.

Centrum Informacji Turystycznej w Głuchołazach

Głuchołaskie Forum Turystyczne jest stowarzyszeniem przedsiębiorców turystycznych rejonu Gór Opawskich. Powstało i zostało zarejestrowane w 1995r. Do głównych celów Forum należą:

- działanie w kierunku rozwoju gospodarczego gminy poprzez turystykę,
- upowszechnianie wiedzy o regionie i promocja Gór Opawskich,
- ochrona praw turystów i przedsiębiorców turystycznych,
- dbałość o stan środowiska naturalnego rejonu Gór Opawskich.

Lokalny Fundusz Rozwoju Turystycznego Gór Opawskich

Organizacja pozarządowa powstała w 2002 roku. Statutowymi zadaniami Funduszu jest m.in.:

- dążenie do stworzenia z regionu Gór Opawskich nowoczesnego ośrodka turystyczno-wypoczynkowego,
- upowszechnienie walorów turystycznych Gór Opawskich,
- pozyskiwanie inwestorów branży turystycznej.

Biuro Usług Turystycznych „OPAWY” rozpoczęło swoją działalność w 1995r. Jednym z kierunków działalności Biura jest turystyka przyjazdowo-pobytowa, czyli obsługa turystów przyjeżdżających do Głuchołaz i okolic. Do zakresu działań Biura należy również:

- prowadzenie punktu informacji turystycznej,
- organizowanie wycieczek po okolicy oraz usługi przewodnickie,
- organizowanie wycieczek autokarowych,
- promocja rejonu Gór Opawskich.

W 1988 roku Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Opolu utworzony został **Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”**, który wchodzi w skład Opolskich Parków Krajobrazowych. Celem powołania tej przestrzennej formy ochrony jest m.in.: ochrona obszarów dla potrzeb turystyki, wypoczynku i rekreacji.

W tym zakresie Zarząd Opolskich Parków Krajobrazowych podejmuje takie działania jak:

- wytyczanie ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych oraz umieszczanie na nich tablic informacyjnych z opisem miejsc szczególnie interesujących,
- ustawienie dużych tablic informacyjnych z zaznaczonym obszarem Parku, szlakami turystycznymi pieszymi,
- konserwacja, renowacja i tworzenie nowych miejsc wypoczynku (szałasy, deszczochrony, siedziska) na szlakach turystycznych oraz ścieżkach przyrodniczo-dydaktycznych,
- obsługa wycieczek na terenie Parku,
- promocja przyrodniczych atrakcji rejonu.

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze-Oddział w Głucholazach działa poprzez 5 szkolnych kół PTTK oraz w ramach Klubu Turystyki Kolarskiej „KTUKOL”.

Działalność PTTK polega głównie na propagowaniu turystyki kwalifikacyjnej poprzez udział i organizację różnorodnych imprez turystycznych. Do zakresu działania PTTK należy również wytyczanie nowych i odnawianie istniejących szlaków turystycznych.

III. Ogólna charakterystyka potencjału turystycznego Złatych Hor i okolic.

Miasto Zlaté Hory (420 m n.p.m.) jest miejscem, gdzie rozpoczynają się trasy po Zlatohorskiej Vrchoviny. Od południa ograniczone grzbietem Prickéj Hory, poprzetykanym labiryntem starych szybów górniczych oraz wieloma formacjami skalnymi. Na wschodzie dominuje graniczny szczyt Kopa Biskupia (890 m n.p.m.).

W okolicy znajdują się ruiny zamków Edelštejn, Leuchtenštejn i Kobrštejn, które były elementami systemu obrony kupieckich szlaków z Ołomuńca do Wrocławia.

Historyczne centrum Złatych Hor, to rząd zabytkowych mieszczańskich kamienic, tworzących rynek typu ulicowego. Najbardziej rzucającym się w oczy, a zarazem najcenniejszym zabytkiem jest barokowy budynek Starej Poczty z piękną fasadą z roku 1698, w którym mieści się obecnie Muzeum Miejskie. Przed ratuszem stoi barokowa figura Św. Józefa z roku 1751.

Kościół Wniebowzięcia Marii Panny; pierwotnie gotycki, przebudowany w latach 1699-1702 w stylu barokowym. Do znaczących zabytków architektury zalicza się również kościół Św. Krzyża z XVIII stulecia.

Na okolicznych wzgórzach, znajduje się wiele godnych uwagi pomników dokumentujących wysoki kunszt śląskiego kamieniarstwa. Na fasadzie hotelu "Slezká beseda" znajduje się tablica upamiętniająca miejsce urodzin E. Vitzovej, matki wiedeńskiego kompozytora muzycznego romantyzmu Franciszka Schuberta. Pod koniec XIX wieku do historii mieszczactwa w znaczący sposób zapisała się rodzina przedsiębiorców - Förster. Do znamienitszych obywateli zaliczyć można poetę V. Heegera, zbieracza ludowych pieśni i podań oraz pracownika kultury z okresu I-szej republiki.

Swoje życie i pracę związali ze Złatymi Horami m.in. kompozytor V. Wolf, malarze F. Tompler, E Brendl i historyk J. C. Hoffman, J. Pfitzner, R. Zuber i E. Sauer i żyjący współcześnie pisarz O. ulefi.

Inne atrakcje turystyczne:

Kościół Św. Rocha (524 m n.p.m.) wybudowany na szczycie dawniej zwanym Kamiennym, w podzięce mieszkańców za ochronę przed zarazą. Rozbudowany w 1666 roku. Ze względu na strategiczne położenie nad miastem stał się miejscem walk w czasie wojen prusko- austriackich (1759-1779). Wydarzenia z roku 1779, które są zobrazowane na chórze kościoła spowodowały zmianę nazwy szczytu na Krwawa Góra.

Biskupia Kopa (890 m n.p.m.) - znajduje się tu wieża widokowa postawiona w roku 1898 na miejscu dawnej drewnianej budowli przez Morawsko-Śląskie Sudeckie Towarzystwo Turystyczne (MS SGV) oddział Zlaté Hory. Z wysokości 18 m można przy dobrej widoczności dojrzeć Wrocław, Karkonosze i Tatry. Na szczycie znajduje się przejście graniczne

małego ruchu granicznego.

Příčný vrch (975 m n.p.m.) najwyższa góra Zlatohorskiego vrchoviny z największym morawskim pokładem złota Zlaté Hory - północ. Dzięki swemu charakterystycznemu podłużnemu kształtowi jest łatwa do rozpoznania zwłaszcza od strony polskiej. Na jej stokach zachowało się wiele starych wyrobisk, płuczek po eksploatacji złota i kamieni ozdobnych. Największe wyrobisko jest głębokie na przeszło 30 m. Stare sztolnie, których głębokość sięga ponad 150 m, zadziwiają swym zaawansowaniem technicznym, jak na owe czasy.

Sanktuarium Marii Panny Wspomożycielki (Maria Hilf)- wzmiankowane w roku 1647 jako ofiara za ocalenie matki i jej dzieci w okresie wojny trzydziestoletniej. W miejsce drewnianej kaplicy w roku 1841 wybudowano murowany kościół, w którym znajdował się czczony obraz Matki Boskiej namalowany na wzór „Madonny” Cranacha Starszego. Kościół pełniący dawniej miejsce pielgrzymek został w roku 1973 zniszczony. Fakt ten nie spotkał się z poparciem miejscowej społeczności. W roku 1990 rozpoczęto budowę nowego kościoła. Po ukończeniu został poświęcony Marii Pannie Opiekunce Życia.

Edelštejn - dokładnej daty powstanie tego jednego z ciekawszych morawsko - śląskich zamków nie znamy. Prawdopodobnie został postawiony jako twierdza graniczna przez przemyskich książąt dla ochrony wydobywanego tu złota. Jego wciąż zmieniającymi się właścicielami byli wrocławscy biskupi, opawscy książęta i czescy królowie. W roku 1440 spłonął wraz z wszystkimi dokumentami miasta. Później został jednak odbudowany. Z powodu ciągłych napadów ze strony załogi zamku na majątek biskupów wrocławskich, biskup Jošt z Rožemberku 16.07.1467 roku zdecydował o ataku na zamek. Po zdobyciu kazał go zburzyć. Do chwili obecnej zachowały się tylko fragmenty murów. W pobliżu znajdują się dwa dalsze zamki, Leuchtenštejn (na zboczu Biskupiej Kopy) i Kobrštejn (na skalnej grani w okolicy Rejvízu).

Sanatorium Edel - wybudowane w roku 1879 przez doktora Anjela jako lecznicze łaźnie. Dopiero dr Schweinburger przekształcił je w sanatorium. Z pośród znanych kuracjuszy należy wymienić kompozytora Leoša Janáčka (leczył się tu w roku 1887) i pisarza Franza Kafkę (gościł tu w roku 1905 i 1906). Współcześnie pełni rolę sanatorium dziecięcego, w którym w ramach leczenia umieszcza się pacjentów w starych sztolniach, oczywiście odpowiednio do tego celu zaadoptowanych. W pobliżu znajdują się obszerne pola z pozostałościami po tzw. „miękkim” górnictwie złota.

W latach 90-tych XX wieku władze samorządowe postawiły na rozwój turystyki. W roku 1995 otworzono drogowe przejście graniczne, a w roku 1997 oddano turystyczne przejście graniczne na Kopie Biskupiej. Powołanie Miejskiego Muzeum ma posłużyć wzrostowi zainteresowania turystów miastem. Gromadzone eksponaty i materiały dotyczą historii Złatych Hor, z naciskiem na dzieje tutejszego górnictwa oraz zbiory minerałów. Górnictwem tradycję kultywuje miasto dorocznymi uroczystymi obchodami połączonymi z organizowaniem

zawodów w płukaniu złota.

W roku 1996 odbyły się tutaj Mistrzostwa Europy w płukaniu złota. Zlatohorską historię ożywia Klub Wojskowej Historii, który pod nazwą Cesarska Straż Miejska organizuje plenerowe rekonstrukcje bitwy o Zlaté Hory, która miała miejsce w roku 1779 pomiędzy wojskami pruskimi i austriackimi. W roku 2000 zakończono budowę wodnego zbiornika o powierzchni 7 h, który będzie używany również dla celów rekreacji. Jednocześnie rozpoczyna się budowa górniczego skansenu i udostępnianie historycznych sztolni.

Dla zainteresowanych turystyką i sportem, Zlaté Hory mają co zaoferować tak latem jak i zimą. Piesi turyści zapewne docenią trasy wiodące przez tereny dawnego wydobywania złota, czy urocze górskie ścieżki. Turyści rowerowi mogą wybierać pomiędzy trasami rekreacyjnymi i wymagającymi dobrego przygotowania kondycyjnego. Do dyspozycji pozostają korty tenisowe, mini golf, boiska sportowe i strzelnica. W zimie, w całym regionie, można korzystać z narciarskich tras biegowych, a na stokach w Horním Údolí uprawiać narciarstwo zjazdowe. Cały rejon Zlatych Hor dostarczy wielu niezapomnianych wrażeń wszystkim miłośnikom górskiej przyrody. Zlaté Hory i okolice charakteryzują się tym, że są otoczone z trzech stron dochodzącymi do 1000 m n.p.m. wzgórzami i polskimi nizinami od północy. Sprzyja to wielkiej różnorodności świata roślin i zwierząt. Dbłość o ochronę środowiska naturalnego to fakt udokumentowany występowaniem w okolicznych potokach raka rzeczno-górnego, czy orła krzykliwego na Příčným vrchu. Szczególnej uwagi warte są będące pod ochroną endemity z rezerwatu Rejvíz, np. owadożerna roślina rosiczka okrągłolistna czy rzadkie gatunki ważek - żywe pozostałości epoki lodowcowej.

Rejon Zlatych Hor przez swe położenie jakby nieco odcięty od reszty Czech, ma wiele do zaoferowania odwiedzającym je gościom. Poczynając od wspaniałej przyrody, pełnych tajemnic ruin po liczne pozostałości z czasów eksploatacji złota, jak znajdujące się na szczycie Příčného vrchu wyrobisko sięgające 30 m głębokości. Zainteresowanie wzbudzą barokowe i renesansowe kamieniczki, czy jeden z nielicznych kościołów z trzema wieżami w Zlatych Horach.

Wszyscy chętni mogą odpocząć w nowoczesnych ośrodkach rekreacyjnych i hotelach z pełną gamą usług dla gości. Współczesność i historię łączy odbudowane Sanktuarium Marii Panny. W historii Zlatych Hor jako uzdrowiska pierwszoplanową rolę odgrywa dziecięce sanatorium "Edel", gdzie w starych sztolniach o specyficznym mikroklimacie leczy się choroby dróg oddechowych.

IV. Współpraca przygraniczna.

Gmina Głucholazy graniczy z Republiką Czeską na odcinku ok. 36 km, gdzie znajduje się 5 przejść granicznych:

- Głucholazy – Mikulovice – przejście osobowe,
- Konradów – Zlaté Hory – przejście osobowe i towarowe do 3,5 tony,
- Sławniowice – Velké Kunětice – mały ruch graniczny,
- Jarnołówce – Zlaté Hory – przejście turystyczne na Kopie Biskupiej
- Głucholazy – Mikulovice – kolejowe przejście graniczne ruchu towarowego

Walory naturalne terenów pogranicza polsko-czeskiego sprawiają, że jest to obszar bardzo atrakcyjny pod względem turystycznym. Składają się na to przede wszystkim dwa pasma górskie - ciągnące się wzdłuż granicy Góry Opawskie oraz położone po czeskiej stronie Jeseniki. W sezonie zimowym masyw Jeseników z dobrze zagospodarowanymi stokami i rozbudowaną bazą towarzyszącą jest chętnie odwiedzany centrum sportów zimowych.

Wzrastające zainteresowanie turystów tym zakątkiem Opolszczyzny oraz wzrastający transgraniczny ruch turystyczny skłonił władze samorządowe Głucholaz do utworzenia punktu informacji turystycznej. W trakcie prac przygotowawczych okazało się że utworzeniem takiego punktu zainteresowane są też władze samorządowe czeskich Złatych Hor, które w 1997r. podpisały umowę partnerską z Głucholazami. Nawiązanie współpracy i wytyczenie wspólnego celu otworzyło drogę do sięgnięcia po środki finansowe z programu Unii Europejskiej Phare Credo, w ramach którego realizowano wspólne polsko-czeskie projekty transgraniczne. W 1998 roku został złożony projekt "Centrum Informacji Turystycznej Miast Przygranicznych Głucholazy-Zlaté Hory", zakładający uruchomienie biur informacyjnych w obu miastach. Zlatohorski punkt informacji turystycznej został umieszczony w Muzeum Miejskim, natomiast biuro w Głucholazach znalazło swoją siedzibę w nowo wybudowanych pomieszczeniach przy Wieży Bramy Górnej, będącej pozostałością po średniowiecznych murach obronnych miasta. Stanowi ona jednocześnie jeden z najbardziej rozpoznawalnych punktów orientacyjnych miasta.

Jednym z priorytetów mających służyć rozwojowi kontaktów w skali międzynarodowej są przejścia graniczne. Najbardziej widocznym efektem prac komisji były otwarte nowe przejścia graniczne, na odcinku granicy w gminie Głucholazy. Jako pierwsze, w marcu 1995 r., otwarto przejście graniczne dla ruchu osobowego Konradów – Zlaté Hory. 18 lutego 1996 r. otwarto przejście Małego Ruchu Granicznego Sławniowice – Velké Kunětice, co po ponad 50 latach ponownie w pewnym stopniu połączyło tę jedną wioskę, podzieloną sztucznie granicą w 1742 r. W tym samym dniu, o zasady Małego Ruchu Granicznego, czyli możliwość przekraczania przejść granicznych na dowód osobisty dla mieszkańców strefy przygranicznej, rozszerzono zakres przejść

Głucholazy – Mikulovice i Konradów – Zlate Hory. Również między innymi dzięki zabiegom głuchołaskich władz, otwarto na Kopie Biskupiej turystyczne przejście graniczne Jarnořtówek – Zlaté Hory, z którego mogą korzystać ci wszyscy turyści posiadający paszport. Przejście to w znacznym stopniu podniosło atrakcyjność turystyczną Gór Opawskich. Warto zaznaczyć, że w 2002 roku skorzystało z niego prawie 40 tys. osób. Na wszystkich przejściach obserwowany jest stały wzrost ruchu granicznego. W czerwcu 2000 r., rozszerzono natomiast możliwości przejścia granicznego w Konradowie poprzez dopuszczenie przejazdów przez nie autobusów. Według danych Straży Granicznej liczba odprawianych osób w 2000 roku wyniosła 3,5 mln, tj. o 17% więcej w stosunku do roku 1999.

Podniesieniu jakości usług turystycznych służyć będzie planowana budowa systemu kanalizacji w Dolinie Złotego Potoku, projekt ten obejmuje również czeską część doliny z podłączeniem kanalizacji Złatych Hor. Wzdłuż tego cieku wodnego leżą dwie najważniejsze miejscowości turystyczne polskiej części Gór Opawskich – Jarnořtówek i Pokrzywna. Wybudowanie systemu kanalizacji wpłynie znacząco na podniesienie standardu usług turystycznych oraz poprawę funkcjonowania ośrodków wypoczynkowych i pensjonatów, a także w znacznym stopniu poprawi stan środowiska przyrodniczego.

Należy wspomnieć o planowanych wspólnych partnerskich przedsięwzięciach. W dziedzinie turystyki i podnoszenia jakości usług turystycznych planuje się utworzenie turystycznych tras rowerowych, mających być odgałęzieniami głównych krajowych cyklostrad. Będą one biegnąć z Nysy przez Głucholazy, Góry Opawskie do Jeseníków, gdzie połączą się z trasami czeskimi. Drugą planowaną trasą rowerową jest odcinek Głogówek – Osoblaha. Takie poprowadzenie tras sprzyjać będzie rozwojowi transgranicznej turystyki rowerowej i popularyzacji odbywających się imprez turystyczno – kolarskich i rajdów turystycznych.

Samorzady Głucholaz i Złatych Hor podjęły działania zmierzające do promocji turystycznej regionu pogranicza polsko-czeskiego. Ich efektem była realizacja projektu „Zapraszamy, Zveme Vas – promocja walorów turystycznych Gór Opawskich i Zlatohorskéj vrchoviny” dofinansowanego ze środków programu Phare CBC.

Jeszcze nie w pełni wykorzystaną szansą podniesienia atrakcyjności turystycznej regionu wydaje się być zagospodarowanie i udostępnienie relikwów dawnej eksploatacji złota na terenie Głucholaz i Złatych Hor. Pierwszymi działaniami w tym kierunku było powołanie Miejskiego Muzeum w Złatych Horach ze stałą wystawą poświęconą górnictwu złota oraz utworzenie po obu stronach granicy szlaków turystycznych, biegnących przez tereny dawnych kopalń. Zinventaryzowaniu relikwów górniczych i promocji turystycznej wspólnych tradycji kopalnictwa złota służył projekt „Europejskie dziedzictwo górnictwa na terenie Głucholaz i Złatych Hor” zrealizowany w 2001 roku w ramach programu Phare CBC.

Przykładem coraz szerszej współpracy nadgranicznej, oprócz prac w ramach Euroregionu, było odbycie 4 października 2003 r. pierwszego wspólnego posiedzenia samorządów Głucholaz i Jesenika. To właśnie udostępnienie tej linii obywatelom polskim, poprzez otwarcie w Głucholazach osobowego kolejowego przejścia granicznego, jest w tej chwili priorytetem współpracy władz samorządowych Głucholaz i Jesenika. Być może już niedługo, po dziesięciu latach różnych zabiegów, z głuchołaskiego dworca będzie się można dostać koleją do Opawy, Jesenika czy na Ramzową, co znacząco podniesie atrakcyjność turystyczną Głucholaz. Podobne znaczenie może mieć, planowane i zaakceptowane przez strony rządowe Polski i Czech, turystyczne przejście graniczne Podlesie – Ondřejovice. Byłoby to nawiązanie do tradycji przedwojennych, kiedy to funkcjonowała tam trasa turystyczna Głucholazy – Rejviz przez Górę Parkową, która była szczególnie atrakcyjna w sezonie zimowym dla narciarstwa biegowego.

V. Wnioski do programu rozwoju turystyki w gminie Głucholazy. Analiza SWOT

ATUTY:

- Gmina Głucholazy jako znany w Polsce ośrodek krajoznawczy, ze znaną marką turystyczną Gór Opawskich,
- wysoka wartość przyrodnicza gminy w skali regionu,
- rzeka Biała Głuchowska jako jeden z najatrakcyjniejszych wędkarsko szlaków wodnych w Polsce,
- występowanie terenów o atrakcyjnych walorach turystycznych, w tym zwłaszcza przyrodniczych (góry w otoczeniu terenów leśnych),
- stosunkowo duża ilość zabytków dziedzictwa kultury (np. relikty wydobywania złota),
- duża ilość organizowanych imprez historycznych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych,
- korzystne położenie komunikacyjne w stosunku do głównych źródeł ruchu turystycznego w Polsce oraz głównych tras tranzytu turystycznego kraju (pogranicze między Dolnym a Górnym Śląskiem oraz trasy komunikacyjne do Republiki Czeskiej),
- przygraniczne położenie otwiera możliwości współpracy polsko-czeskiej na polu turystyki - wspólna oferta turystyczna regionu
- wspólne tradycje turystyczno-uzdrowiskowe Głucholaz i Złatych Hor,
- dobrze rozwinięta i zróżnicowana baza usług hotelarskich,
- rozwinięta infrastruktura usług leczniczo-rehabilitacyjnych (tradycje uzdrowiskowe),
- duże natężenie turystycznego ruchu tranzytowego drogowego (przejścia graniczne), w tym z Niemiec (bliskość autostrady),
- coraz bardziej przychylne nastawienie ludności do rozwoju turystyki, w tym form aktywnych, rekreacyjnych i specjalistycznych,
- coraz większy udział miejscowej ludności w rozwoju turystyki przez inwestycje turystyczne (np. budowa obiektów, przygotowanie kwater, organizacja wypożyczalni sprzętu turystycznego, organizacja atrakcji turystycznych itp.),
- dobrze rozwinięta sieć usług gastronomicznych w miejscowościach o funkcjach turystycznych.

SŁABOŚCI:

- niewystarczający jeszcze poziom zagospodarowania turystycznego, zwłaszcza dla obsługi form turystyki aktywnej (bardzo wyraźny brak kąpieliska w Głucholazach),

- zaniedbana infrastruktura turystyczna (zły stan szlaków turystycznych w obrębie Góry parkowej, zniszczona promenada spacerowa, brak punktów widokowych)
- zaniedbania w sferze komunalnej miejscowości turystycznych i ośrodków obsługi turystycznej,
- niedofinansowany system promocji i informacji turystycznej,
- brak koordynacji działań w sferze turystyki między poszczególnymi podmiotami zajmującymi się obsługą ruchu turystycznego,
- niewystarczająca oferta inwestycyjna w dziedzinie zagospodarowania turystycznego,
- niewystarczające wyeksponowanie atrakcyjnych walorów miejscowości krajoznawczych i podkreślenia ich indywidualnych cech,
- niewystarczająca intensywność rewaloryzacji obiektów zabytkowych i przystosowywania ich do pełnienia funkcji turystycznych,
- niewystarczająco rozwinięta sieć punktów (obiektów) obsługi na szlakach turystycznych.
- przemieszanie funkcji „uzdrowiskowych” z przemysłowymi.

MOŻLIWOŚCI:

- przy odpowiednim zagospodarowaniu i podjęciu działań promocyjnych gmina Głucholazy stanowić może ważniejszy, niż obecnie, teren obsługi ruchu turystycznego w regionie i w Polsce, zwłaszcza ze specjalizacją w zakresie takich form turystyki jak:
  - * formy turystyki pieszej i rowerowej, w tym zwłaszcza szlaki turystyczne i ścieżki rowerowe w masywie Góry Parkowej i Kopy Biskupiej
  - * turystyki krajoznawczej i kulturowej z udziałem w licznych imprezach, głównie w oparciu o relikty eksploatacji złota w Górach Opawskich i nieczynnych kamieniołomów na Przedgórzu Paczkowskim,
  - * turystyki przygranicznej w oparciu o dobrze rozwiniętą infrastrukturę przejść granicznych,
  - * turystyki rehabilitacyjnej w oparciu o bazę leczniczo-rehabilitacyjną,
  - * wypoczynku świątecznego dla mieszkańców,
  - * obsługi tranzytu turystycznego,
- rozwój turystyki daje możliwość tworzenia nowych miejsc pracy i uzyskiwania nowych zawodów, zwłaszcza dla osób młodych,
- rozwój turystyki może wyzwalać w lokalnej społeczności przedsiębiorczość np. otwieranie zakładów usługowych,
- inwestowanie w rozbudowę infrastruktury technicznej i komunalnej miejscowości turystycznych jest szansą na poprawę ich wizerunku i przez to zwiększenia popytu na usługi turystyczne,

- podwyższanie i kształtowanie świadomości turystycznej społeczności lokalnych poprzez organizowanie licznych spotkań i szkoleń jest szansą na jej zaktywizowanie w kierunku rozwoju turystyki.

ZAGROŻENIA:

- w przypadku braku podjęcia działań w celu rozwoju turystyki w gminie ruch turystyczny może zostać przyciągnięty przez inne rejony turystyki w strefie Pogórza Sudeckiego,
- brak działań ekologicznych w użytkowaniu turystycznym oraz restrukturyzacyjnych obecnego zagospodarowania turystycznego doprowadzić może do zmniejszenia ruchu turystycznego,
- brak koordynacji działań w sferze turystyki między poszczególnymi podmiotami zajmującymi się obsługą ruchu turystycznego w gminie osłabić może rozwój turystyki.

VI. Wizja gminy Głucholazy oraz cele strategiczne i działania operacyjne

1. Wizja gminy Głucholazy

W oparciu o katalog mocnych i słabych stron, uświadamiając sobie potrzebę zmniejszenia słabości i zagrożeń można przyjąć horyzont roku 2020 jako dający dużą ilość czasu na realizację zamierzeń. W ich wyniku Gmina Głucholazy miałyby się stać obszarem:

- opierającym swój rozwój na wykorzystaniu walorów krajobrazowych i turystycznych oraz atutu dogodnego położenia geograficznego (w centrum Europy), otwartą na kooperację z innymi regionami UE;
- umiejętnie godzącym rozwój bazy miejscowych, tradycyjnych i nowoczesnych przemysłów i funkcji gospodarczo-przemysłowych z uzdrowiskowo- leczniczymi z zachowaniem środowiska i krajobrazu w stanie czystym;
- nowoczesnym pod względem infrastruktury technicznej i teleinformatycznej, dobrze skomunikowanym z regionem, krajem, Europą, w szczególności z sąsiadem czeskim;
- o nowoczesnej i zadbanej bazie uzdrowiskowo-rehabilitacyjnej, sportowo-rekreacyjnej i hotelowo-turystycznej, zróżnicowanej pod względem oferty;
- znanym w Europie jako ośrodek aktywności ruchowych i sportowych, a także ośrodek leczniczo-rehabilitacyjny
- czystym i uporządkowanym, dbającym o estetykę i nowoczesność rozwiązań z myślą o mieszkańcach, turystach, kuracjuszach;
- prezentującym i promującym swoje dziedzictwo historyczne i kulturalne;

Wśród korzyści płynących z rozwoju turystyki wymienić należy przede wszystkim: podniesienie ogólnego poziomu życia ludności, zmniejszenie bezrobocia oraz zwiększenie wpływów finansowych, co dotyczy zarówno wpływów do budżetów poszczególnych gmin, podmiotów gospodarczych związanych bezpośrednio i pośrednio z obsługą ruchu turystycznego, jak i wzrostu dochodów mieszkańców.

2. Cele strategiczne i cele operacyjne.

W strategii zrównoważonego rozwoju turystyki w gminie Głucholazy przedstawione zostały: cele strategiczne, działania operacyjne oraz zadania wykonawcze (realizacyjne).

Główne cele strategiczne (skorelowane z celami Strategii Rozwoju Gminy Głucholazy i Strategii Międzygminno-Powiatowej Ziemi Nyskiej):

- funkcjonowanie i rozwój turystyki w warunkach zrównoważonego rozwoju w oparciu o posiadany potencjał i chronione środowisko naturalne,
- ogólny wzrost gospodarczy w wyniku wzrostu ruchu turystycznego.

Do proponowanych działań operacyjnych dotyczących zagospodarowania turystycznego należą:

- rozwój i unowocześnienie istniejącej bazy turystycznej, hotelowej i gastronomicznej (hotele, schroniska, restauracje),
- modernizacja istniejącej i budowa nowoczesnej sieci infrastruktury turystycznej i sportowej (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, baseny, wyciągi, obiekty sportowe),
- stworzenie lokalnych produktów turystycznych (np. kopalnie złota, order uśmiechu itp.)
- zagospodarowanie turystyczne masywu Góry Parkowej,
- zagospodarowanie masywu Kopy Biskupiej,
- renowacja, konserwacja i utrzymanie zabytków i dóbr kultury jako produktu turystycznego promującego gminę,
- wzmocnienie systemu informacji i promocji turystycznej,
- promocja agro- i ekoturystyki,
- rozwój bazy agroturystycznej w sołectwach
- wzmocnienie współpracy przygranicznej

Działaniami operacyjnymi są ponadto propozycje dotyczące zagadnień:

- organizacyjno-kadrowych
- popularyzatorskich
- prawnych
- ofertowych
- związanych z gospodarką komunalną.

3. Proponowane projekty wykonawcze

W niniejszej strategii przedstawiono szereg proponowanych projektów (zadań) wykonawczych (realizacyjnych) odnoszących się do w/w działań operacyjnych. W sferze zagospodarowania turystycznego są to konkretne propozycje np. lokalizacji obiektów i urządzeń turystycznych, rekreacyjnych itp.

Idee projektów wykonawczych w korelacji z celami operacyjnymi:

- rozwój i unowocześnienie istniejącej bazy turystycznej, hotelowej i gastronomicznej (hotele, schroniska, restauracje),
- zbadanie możliwości skomunalizowania i rewitalizacji obiektów ulegających dewastacji,
- wydzielenie terenów w planie zagospodarowania przestrzennego pod budowę hoteli, pensjonatów, ośrodków wczasowych i infrastruktury w Gminie
- stworzenie systemu ulg dla inwestorów w dziedzinie turystyki,

- modernizacja istniejącej i budowa nowoczesnej sieci infrastruktury turystycznej i sportowej (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, baseny, wyciągi, obiekty sportowe),
- utworzenie Centrum Rekreacji i Wypoczynku,
- utworzenie obiektu basenowego przy ul. Parkowej,
- unowocześnienie i zmodernizowanie obiektu wodnego w Pokrzywniej,
- budowa wyciągu na Górę Chrobrego połączona z wytyczaniem tras zjazdowych,
- budowa wyciągu na Kopę Biskupią z wytyczeniem terenów pod ośrodek całorocznych sportów zimowych,
- wytyczenie tras narciarskich na Kopie Biskupiej,
- budowa sieci ścieżek rowerowych, rolkowych, biegowych obejmujących obszar Jeseníków i Gór Opawskich wraz z infrastrukturą turystyczną (ławki, „grzybki”, zadaszone grillowiska itp.),
- wytyczenie szlaków i tras turystyki konnej,
- wytyczenie terenów do organizowania sportów ekstremalnych,
- budowa nowoczesnego zaplecza dla organizacji imprez masowych,
- budowa pól golfowych na terenie Głuchołaz,
- zagospodarowanie dawnych kopalń złota na obiekt turystyczny,
- wytyczenie i oznakowanie Alei Orderu Uśmiechu

- zagospodarowanie turystyczne masywu Góry Parkowej,
- wyremontowanie i zabezpieczenie Trasy Drogi Krzyżowej przed dalszą dewastacją,

- wytyczenie i oznakowanie tras rowerowych (typ MTB) o różnym stopniu trudności
- odtworzenie urządzeń turystycznych niegdyś istniejących (tor saneczkowy, ścieżki zdrowia)

- zagospodarowanie masywu Kopy Biskupiej,
- połączenie polskich i czeskich tras turystycznych różnego typu

- renowacja, konserwacja i utrzymanie zabytków i dóbr kultury jako produktu turystycznego promującego gminę,
- rewitalizacja Starego Miasta w Głuchołazach,
- wdrożenie programów konserwacji i ochr.dla nast. Obiektów: Kościół Parafialny, Budynek Wójtostwa, Kaplica Św. Rocha, Kościółek na Górze, Kościół Gimnazjalny, fragmenty muru obronnego, baszta Bramy Górnej
- rewitalizacja części dawnej zdrojowej miasta
- projekty ochrony obiektów na obszarze sołectw

- wzmocnienie systemu informacji i promocji turystycznej,
- uruchomienie elektronicznego systemu informacji lokalnej o zasobach turystycznych
- tworzenia pakietów produktów turystycznych
- bieżąca współpraca z operatorami telefonii komórkowej w zakresie informacji turystyczne
- wykreowanie „produktu kulturalnego” gminy

- promocja agro- i ekoturystyki,
- wsparcie dla projektów Stowarzyszenia Agroturystycznego

- utrzymanie i rozwój bazy rehabilitacyjno-leczniczej
- promocja ośrodków leczniczych w Głuchołazach jako centrum profilaktyki i rehab. Dla krajowych i zagranicznych klientów
- budowa basenu wodnego dla celów rehabilitacyjnych,
- wydanie katalogu (folderu) promującego zakres oferty ośrodków rehab. leczniczych Gminy, wraz z cenami usług

- wzmocnienie współpracy przygranicznej położenia gminy
- uruchomienie kolejowego przejścia granicznego,
- otwarcie turystycznego przejścia granicznego w Podlesiu
- uruchomienie międzynarodowego szlaku turystycznego na Rejviz,
- stworzenie wspólnej polityki promocyjnej regionu Gór Opawskich i Zlatohorskiej vrchviny

4. Preferowane funkcje rozwojowe turystyki

Na obszarze gminy proponowany jest rozwój następujących form turystyki i rekreacji:

- turystyka pobytowa w obiektach:
  - hotelowych,
  - wczasowo-wypoczynkowych,
  - letniskowych, w tym w zabudowa rezydencjonalna,
  - agroturystycznych,
  - szkoleniowo-wypoczynkowych,
  - obsługi turystyki religijnej (pielgrzymkowej),
- turystyka krajoznawcza w miejscowościach i obiektach krajoznawczych,
- turystyka przygraniczna,
- wypoczynek codzienny i świąteczny w formach rekreacji (np. wycieczki górskie) oraz w formach piknikowych,
- formy rekreacyjno-sportowe i sportowe,
- formy edukacyjne (ścieżki edukacyjne),
- turystyka „rehabilitacyjna” w oparciu o istniejącą bazę leczniczo-rehabilitacyjną,
- turystyka kwalifikowana (głównie po szlakach turystycznych) w formie wędrówek:
  - pieszych (górkich)
  - rowerowych
  - konnych
- turystyka specjalistyczna
  - wędkarstwo
  - myślistwo
- obsługa turystycznego tranzytu drogowego.

Literatura

W opracowaniu programu wykorzystane zostały następujące materiały źródłowe i publikacje:

- * „*Strategia Rozwoju Gminy Głucholazy*” Janusz Sawczuk - Moderacja i prowadzenie warsztatów strategicznych z Radą Przedstawicieli Lokalnych, Głucholazy 2004.
- * Błażejczyk K. „*Klimat – rekreacja – turystyka*”, maszynopis, Warszawa 2002.
- * pod red. Błażejczyka K. „*Ocena warunków bioklimatycznych Głucholaz i Jarnołtówka*”, Polska Akademia Nauk Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Warszawa 2002.
- * Czerwieński J, Mikułowski B., Wyrzykowski J. „*Geograficzne podstawy rozwoju turystyki*” Acta Universitatis Vratislaviensis No 1240, Studia Geograficzne LIII, 1991.
- * Dubel K. „*Modelowy program edukacji środowiskowej społeczności gminy Głucholazy*” Opole 1999 r.
- * Góra T., Jerzyk I. „*Wytyczne programowe i przestrzenne do wprowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego w województwie opolskim*”, W: Problemy Uzdrowiskowe, nr 5/6, 1977.
- * Rosińska G. „*Rozpoznanie hydrologiczne możliwości uzyskania wód leczniczych w rejonie Głucholazów*”, B.P. Balneoprojekt, 1977.
- * pod red. Staszewska A. „*Raport o stanie środowiska oraz kierunki jego poprawy na terenie miasta i gminy Głucholazy*”, Zakład Ochrony Środowiska „Delta”, Katowice 1990.
- * Potocki J. „*Rozwój zagospodarowania turystycznego Sudetów. Od połowy XIX wieku do II wojny światowej*”, Jelenia Góra 2004.
- Dubel K. „*Charakterystyka środowiska przyrodniczego gminy Głucholazy*” (w:) Modelowy program edukacji środowiskowej społeczności gminy Głucholazy, Opole 1999r.
- Dubel K. „*Kierunki rozwoju gminy Głucholazy*” (w:) Modelowy program edukacji środowiskowej społeczności gminy Głucholazy, Opole 1999r.
- Głowacki M. „*Wody powierzchniowe i podziemne*” (w:) Modelowy program edukacji środowiskowej społeczności gminy Głucholazy, Opole 1999r.
- Juszczyszyn-Pieczonka M., Kubok J. „*Flora i fauna*” (w:) Modelowy program edukacji środowiskowej społeczności gminy Głucholazy, Opole 1999r.

Załączniki

Wykaz wydawnictw promocyjnych w latach 1996 – 2004

L.p.	Nazwa wydawnictwa	Rok wydania	Nakład	Źródło finansowania	Uwagi
1.	Przewodnik „Góry Opawskie”	1994			3 wydania
2.	Folder „Głucholazy”	1997	1000 szt.	Środki własne gminy	
3.	„Góry Opawskie”	1997	4000 szt.		4 wydania
4.	„Góry Opawskie” – mapa Juvex	1996			
4.	„Głucholazy”	1998	500 szt.		
5.	„Zabytki”	2000	3000 szt.		3 wydania
6.	„Niezbędnik głucholaski”				
7.	„Szlak złotych górników”	2000	1000 szt.	Phare CBC 2000	
8.	„Głucholazy” dodruk - wizyta	2001	500 szt.	Program „Town Twinning”	
9.	„Europejskie dziedzictwo górnictwa złota na terenie Głucholaz i Gór Opawskich”	2002	500 szt.	Phare CBC	
10.	Góry Opawskie – Zlatohorska Vrchovina	2003	2000 szt.	Phare JSPF CBC	
11.	Dorzecze Osobłogi	2003			
12.	Zamki i pałace	2004			
13.	„Turystyczne tradycje Głucholaz i Złatych Hor”	2004	1000 szt.		
14.	„Agroturystyka w Górach Opawskich”	2004	1500 szt.		
15.	„Pradziad – krainą wielu możliwości”	2004	2000 szt.		

Baza noclegowa na terenie Gminy Glucholazy
www.noclegi.glucholazy.pl

Lp.	Nazwa, adres i telefon obiektu	Orientacyjne ceny	Ilość miejsc noclegowych			Gastronomia
			ogółem	stałe	sezon	
Glucholazy						
1.	Hotel "Leśna" # Ul. Parkowa1 Tel. 4391967	Pok. z wyżywieniem Od osoby - 90 zł Bez wyżywienia: Pok. 1 os.- 55 zł Pok. 2 os.- 75 zł Apartament - 100zł. Wszystkie pokoje z węzłem sanit.	35 w tym: 2x 1os. 13x 2 os. 1x 3 os.	35		Restauracja
2.	Dom Wycieczkowy # "Hotelik Sudety" ul. Jana Pawła II 25 tel. 4391506	Pokoje: 1os.- 70 zł. 2os.- 100zł. 3os.- 150zł. Apt. - 180 - 240zł. Domki - 30 - 90zł. Wszystkie pokoje z węzłem sanit.	99 w tym: 2x 1os. 11x 2os. 3x 3os.	55	44 domki i kemp	Restauracja
3.	Zajazd "Zagroda" # Konradów 178 Tel. 4391383	Pokoje: 1 os.- 80zł. 2os.- 100zł. 3 os.-150zł. Ceny pok. bez wyżywienia Wszystkie pokoje z węzłem sanit.	12 w tym: 4x2 os. 1x3 os. 1x1 os.	12	-----	Restauracja
4.	Szkolne Schronisko Młodzieżowe Ul. Powstańców Śl. 33 Tel. 4391547	Pok. z wyżywieniem- 20 zł./os. Pok. bez wyżywienia- 9-14 zł./os. Pok. bez węzłów sanit.	180	180		Stołówka (sala na zamówienie)
5.	Ośr. Szkol. Wyp. Spółdz. Mieszk. "Opawa" Ul. Karłowicza 29 Tel. 4391335	Pok. 2 os. z wyżywieniem- 75 zł. Bez wyżywienia- 45 zł. Pok. 3 i 4 os. Z wyżywieniem 155 zł. Bez wyżywienia- 120 zł. Wszystkie pok. z węzłem sanit.	116 w tym: 50% 2 os.	116		Stołówka, kawiarnia

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINIE GŁUCHOŁAZY

6.	Ośrodek Formacyjno Reh. Wypoczynkowy " Skowronek" Ul. Andersa 74 Tel. 4391332	Pok. z wyższym stand. -od. 50 zł. /os Pok. o niższym stand.+ wyż- 42zł. Część pok. z węzłem sanit.				Stołówka, kawiarenka
7.	"Willa Magda" Ul. Parkowa 11 Tel. 4391509	Pok. 2 os.- 50 zł. Pok. 3 os.- 68 zł. Pok. 4os.- 85 zł. Wszystkie pokoje bez węzła sanit.	30 w tym: 6x2os. 2x3os. 3x4os.	30		Na zamówieni e
8.	Kompleks Turystyczny "Sudety - Banderaza" Ul. Powstańców Śl. 23 Tel. 4391364	Cena - ok. 30 - 35 zł./os Większość pokoi z węzłem sanit.	375 w tym: 3x1 os. 18x2os. 10x3os. 36x4os. 27x6os.	375		Stołówka, kawiarnia (sezonowo)
9.	Zakład Opiekuńczo Lecznicy Ul. Parkowa 9 Tel.4391743	Pok.2os.- 36 zł. za pok. Pok. 3os.- 54 zł. za pok. Pokoje bez węzła sanit.	8	8		Aneks kuch.
10.	Zajazd Osiedle Pionierów 10 Tel. 4393451	Pok. z łazienką- 30 zł. Pok. z umywalką- 20 zł Ceny pok.oi bez wyżywienia	20 w tym: 6x3os. 1x2os.	20		Bar restauracyj ny
11.	Dom Wczasowy "Polonia" Ul. Jana Pawła II 36 Tel. 4391625	Ośrodek wystawiony na sprzedaż	70	70		Stołówka
12.	Pensjonat "ZaciszeII" Ul. Lompyl	W remoncie	-----			----- -
13.	Ośrodek Wczasowo Wypoczynkowy "Ruch" Ul. Andersa98 Tel.4301514	Domki kempingowe WC + umywalka w domkach, natryski na zewnątrz	44		44	Kawiarnia, bar (zależnie od ilości gości)
14.	Ośrodek Wczasowo Wypoczynkowy "Słoneczny Jar" ul. Andersa	Domki kemp. Bez węzłów sanit	220		220	----- -
17.	Kwatera Prywatna Ul. Kraszewskiego 69b Tel. 4393547	Pok. bez wyżywienia- 15 zł./os Pok. bez węzłów sanit.	6 w tym: 3x2 os.	6		-----
18.	Kwatera Prywatna Ul. Ogińskiego 3 Tel. 4391783	Pok. bez wyżywienia- 20 zł./os.	8	8		-----

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINIE GŁUCHOŁAZY

19	Ośr. -Wypoczynkowy "ATU" Ul. Andersa 39 Tel. Kontakt. (077)4092785-7	Pokoje z łazienkami i bez .Cena noclegu od 15-20 zł	162	162		stołówka
20.	Gościniec " Pod Bukiem" Głucholazy ul. Parkowa 1 Tel. 4394-974	Pokoje z pełnym węzłem sanitarnym komfortowo wyposażone cena pokoju 1 osob. 80 zł 2 osobowego - 100 zł	8 pok. x 2 osob oraz 2 pok.x 3 osob.	22		Restauracja , sala konferencyjna
Konradów						
21.	Gosp. Agroturystyczne "Harcówka" Konradów 179 Tel. 4394374	Pok. bez wyżywienia- 25zł./os. Pok. bez węzłów sanit.	14 w tym: 5x1os. 3x2os. 1x3os.	14		Stołówka
22.	Gospodarstwo Agroturystyczne" Słoneczna Zagroda " Konradów 94 Tel. 4391-287	Ceny pokoi do negocjacji Wyżywienie na życzenie (kuchnia domowa) Pok. z węzłem sanit.	10 w tym: 2x2os. 2x3os.	10		Kuchnia
Jarnołtówek						
23.	Górski Dom Turysty PTTK „ Pod Kopą Biskupią „ im. B. Małachowskiego Jarnołtówek tel. 4397- 584	Miejsce bez wyżywienia- 20 zł./os. Pok. Bez łazienek	48	48		Bar
24.	Ośrodek Wypoczynkowy " Daftur" Jarnołtówek 3 Tel. 4397551	Pokoje z wyżywieniem- 34 zł./os. Pokoje bez łazienek	80	20	60 domk i kemp	Stołówka
25.	Osrodek Rehabilitacyjno Wypoczynkowy "Max" Jarnołtówek 32b Tel. 4397-694	Pok. z pełnym węzłem sanit.	49 w tym: 1 x1 os. 9 x2os. 10 x3os.	49		Stołówka

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINIE GŁUCHOŁĄZY

26.	Ośrodek Wypoczynkowo-Leczniczy „ Społem” Jarnołówek 4 tel. 4397-665	Pok. z wyżywieniem- 30 - 42 zł/os. 2/3 pok. z węzłem sanit.	120 w tym: 25 x2os. 15x 3os.	120		Stołówka
27.	Ośr. Kolonijny "Olsza" Jarnołówek 16 Tel. 4397560	Pok. z wyżywieniem- 35 zł/os. Pok. bez wyżywienia- 15 zł./os. Pok. Bez łazienek	107	67 pok-2-3 os.	40 domki i kemp	Stołówka
28.	Pensjonat " Pod Lipami" Jarnołówek 14 Tel. 4397593	Pok. 35 zł./os. W cenie śniadanie	9 pok. 1,2,3 os.	9		Kawiarenka czynna w sezonie
29.	Ośr. Wczasowy "Eden" Jarnołówek Tel.4397570	Pok. z wyżywieniem od 53 zł./os. Pok. bez wyżywienia od 25 zł./os. Pok. z węzłami sanit.	120 pok. 1-3 os.	80	40	Stołówka
30.	Ośrodek Wypoczynkowo - Szkoleniowy „ Lesnik” Jarnołówek 202 tel. 4397-593	Pok. bez wyżywienia- 20-25 zł./os Wyżywienie ok.. 19 zł./os Pok. z węzłem sanit.	102 w tym: 25 x 2 os. 12x 4 os.	102		Stołówka kawiarnia
31.	Ośr. Rehabilitacyjno Wypoczynkowy " Potok" Jarnołówek 52 Tel. 4397569	Pok. z wyżywieniem 45- 70 zł./ os. Pok. bez wyżywienia 30- 60 zł./os. Wszystkie pok. z węzłami sanit.	90 w tym: pok. 2-3 os.	50	40 pole namiot	stołówka
32.	OW " Ziemowit" Jarnołówek Tel. 4397576	Ceny zależne od sezonu Pok. z węzłem sanit.	199 pok. 1 - 3 os.	199		Kawiarnia, stołówka
33.	Pokoje Gościnne Jarnołówek 229 tel.4397591	Pok. z wyż. 50zł/os.	8	8		Kawiarnia, posiłki
34.	Gosp. Agroturystyczne "Bacówka Giemzików" Jarnołówek 207a Tel. 4397529	Pok. z wyżywieniem- 35 zł./os. Pok. bez wyżywienia 15 zł./os. Pok. z węzłem sanit	10 w tym: 10x 2 os.	10		Kuchnia domowa
35.	Pensjonat "Bolko" Jarnołówek 207 Tel. 4397515	Pok. z wyżywieniem - 50zł/os. Pok. bez wyżywienia - 25 zł/os. Pok. z węzłem sanit. Możliwe upusty cen	14 w tym: 4x 2os. 2x 3os.	14		Restauracja

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINIE GLUCHOŁAZY

36.	Gosp. Agroturystyczne " Pod Biskupią Kopą" Jarnołówek 179 Tel. 4397-535	Pokoje z pełnym węzłem sanitarnym cena około 25 zł /dobę , łazienka parowa , gabinet odnowy z hydromasażem . jacuzzi	1 pok.x 1 osob 2 pok.x 2 osob.	5		Kuchnia domowa
37.	Gosp. Agroturystyczne Jarnołówek 173 Tel. 4397-664	Pokoje z pełnym węzłem sanitarnym cena około 25 zł /dobę	2 pok.x 2 osob.	4		Kuchnia domowa
<i>Pokrzywna</i>						
38.	Ośrodek Szkoleniowo Wypoczynkowy "Drogowiec" Pokrzywna Tel. 4397556	Pok. z wyżywieniem- 80 zł./os.	85 w tym: 12x 2os. 20x 3os.	85		Kawiarnia, stołówka
39.	Ośrodek Wypoczynkowy "Chrobry" Pokrzywna 69 Tel. 4397545	-----	156 w tym: 49 pok. 2-3 os.	156		Kawiarnia, stołówka
40.	Ośrodek Szkol. Wyp. "Mieszko" Pokrzywna 69a Tel. 4397598	Z wyżywieniem- 45 zł./os. Część pok. z łazienkami	99	99		
41.	Ośrodek Szkoleniowo - Wypoczynkowy "Sudety" Pokrzywna 75 Tel. 4397550	Pokój z wyżywieniem- 50 zł./os Bez wyżywienia- 30 zł./os.	95	95		Kawiarnia, stołówka, grill bar
42.	Kompleks Turystyczno Wyp."Złoty Potok" Pokrzywna 19 Tel. 4397564	Ceny sezonowe	780	27- pokoj e	253 domk i 500 pole nami ot	Restauracj a, grill, bar
43.	Ośrodek Szkoleniowo Wyp. Pokrzywna Tel. 4397660	Ośrodek nieczynny	40 w tym: 4x 2os. 3x 4os.	40		Restauracj a, stołówka
44.	Ośrodek Wypoczynkowy "Agnes" Pokrzywna 43 Tel. ----	Ośrodek w remoncie				

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINIE GLUCHOŁAZY

45.	Ośrodek Kolonijno Wypoczynkowy "Monika " Pokrzywna 23, 24 Tel. 4397 554	Pok. z wyżywieniem- 45 zł./os. Pok. bez wyżywienia- 25 zł./os. Wszystkie pok. bez łazienki	60	60		Stołówka
46.	Ośrodek Kempingowy Pokrzywna Tel. 4397559	Miejsce w domku kemp. Bez wyżywienia - 10 zł./os Domki bez łazienek				
47.	Ośrodek Kolonijno-Wypoczynkowy „Mariola” Pokrzywna 23-24	-----	61	61		Stołówka
48.	Ośrodek Wypoczynkowo Kempingowy Pokrzywna Tel. 4397666	Ośrodek udostępniany dla pracowników	44 domki kemp.		44	
49.	Ośrodek Wypoczynkowo Kempingowy Pokrzywna Tel. 4853062	Ośrodek udostępniany dla pracowników	31 domki kemp.		31	
50.	Ośrodek Kempingowy i pole namiotowe Pokrzywna Tel. 4397553	15 domków kempingowych 4 osobowych, z pełnym węzłem sanit. Cena za domek ok. 100 zł/dobę	114 w tym 64 domki kemp.		114	
51.	„Stok “ Agroturystyka Pokrzywna 30a	Pok. z wyżywieniem- 70 zł/os. Pok. bez wyżywienia- 40 zł/os. Wszystkie pok. z węzłem sanit.	10 w tym: 2x 2os. 2x 3os.	10		Sala restauracyjna
52.	Gosp. Agroturystyczne "Panama" Pokrzywna 27a Tel. 4397 656	Pok. z wyżywieniem- 45 zł/os. Pok. bez wyżywienia- 25 zł/os. Pok. z pełnym węzłem sanit.	10 w tym: 2x 2os. 2x 3os.	10		Restauracja
53.	Gosp. Agroturystyczne Pokrzywna3 Tel. 0-605 637 654	Pok. 2-3 os. do dyspozycji kuchnia	13	13		
54.	Gościniec "Migalówka" Pokrzywna 12 Tel.4391849 4397575	Pok. bez wyżywienia od 25 zł. Pokoje z węzłem sanitarnym.	25 2x1os. 8x2os. 1x3os. 1x4os.	25		
55.	Gosp. Agroturystyczne Pokrzywna 77 Tel. 4397714	Pok. bez wyżywienia 20- 25 zł.	10 w tym: 2x 2os. 2x 3os.	10		Udostępniana kuchnia

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W GMINIE GŁUCHOŁĄZY

<i>Stary Las</i>						
56.	Gosp. Agroturystyczne Stary Las 104 Tel. 4397097	Pok. bez wyżywienia 15 zł./os Pokoje bez łazienek	10 5x 2os.	10		Kuchnia domowa
57.	Gosp. Agroturystyczne "Przy Strumyku" Stary Las 132 Tel.4397-161	Pok. bez węzłów sanit.	4	4		Kuchnia domowa
58.	Gosp. Agroturystyczne 'Gościniec u Teresy" Stary Las 63 Tel. 4396622	Pok. bez węzłów sanit. Możliwość stołowania się u gospodarzy Pok. bez wyżywienia - 20 zł. Wyżywienie ok. 20 zł.	6 3X2os.	6		Kuchnia domowa